

SREBRNA MEDALJA APIMONDIE REVIJI SLOVENSKI ČEBELAR - VANCOUVER 1999

11

letnik CVI
leto 2004

SLOVENSKI ČEBELAR

LETO 1873 - ZAČETEK PERIODIČNEGA ČEBELARSKEGA TISKA NA SLOVENSKEM

ISSN 0350-4697

Govor predsednika ČZS Lojzeta Peterleta na protestnem zborovanju pred poslopijem Vlade Republike Slovenije 23. septembra 2004	305	Speech of Lojze Peterle, Chairman of ČZS (Slovene Beekeeping Association) at the Protest Meeting in Front of the Government Building of Republic of Slovenia September 23rd, 2004	
Janez Mibelič: Protestni shod slovenskih čebelarjev v Ljubljani	307	Janez Mibelič: Protest Meeting of the Slovene Apiarists in Ljubljana	
ČEBELARJEVA MESEČNA OPRAVILA		THE BEEKEEPERS MONTHLY WORK	
Daniilo Bedek: Čebelarjeva opravila v AŽ-panjih v novembru	309	Daniilo Bedek: The Beekeepers Work in AŽ Beehives	
Vlado Auguštin: Čebelarjeva opravila v nakladnih panjih v novembru	311	Vlado Auguštin: The Beekeepers Work in LR Beehives in November	
DEJAVNOST STROKOVNIH KOMISIJ ZVEZE		ACTIVITIES OF THE ASSOCIATION'S EXPERT COMMITTEE	
Vlado Auguštin: Registracija organskih kislin	314	Vlado Auguštin: Organic Acids Registration	
PRODAJA ČEBELJIH PRIDELKOV		SALES OF HIVE PRODUCTS	
Milan Meglič: Cvetni prah v medu	315	Milan Meglič: Pollen in Honey	
Renate Frank: Med – balzam za dušo in živce	316	Renate Frank: Honey – Balm for Spirit and Nerves	
BOLEZNI ČEBEL		BEE DISEASES	
Eduardo Junqueira, Giancarlo A. Piccirillo, David de Jong: Laboratorijski poskus opazovanja vedenja	319	Eduardo Junqueira, Giancarlo A. Piccirillo, David de Jong: Laboratory Behaviour Observation Experiment	
Franc Šivic: Medeči škržat izginja	320	Franc Šivic: Honey Cicada is Disappearing	
IZKUŠNJE NAŠIH ČEBELARJEV		OUR BEEKEEPERS' EXPERIENCES	
Marjan Debelak: Tuji roji so kar prihajali in prihajali ...	321	Marjan Debelak: Foreign Bee Swarms Were Just Coming and Coming ...	
Daniilo Bedek: Računalnik kot komunikacijsko sredstvo med čebelarji	322	Daniilo Bedek: Computer – the Communication Device Among Beekeepers	
IZ TUJE LITERATURE		FROM FOREIGN LITERATURE	
Klaus Wallner: Roke stran od praška asuntol	323	Klaus Wallner: Hands off the Asuntol-Powder	
NAŠI ZNANI ČEBELARJI		OUR FAMOUS BEEKEEPERS	
Franc Šivic: Glavar tudi na platnu	324	Franc Šivic: P. P. Glavar Also on Screen	
Alojz Podjavoršek: Čebelarški predavatelj dr. Andrej Fidelj – 90-letnik	325	Alojz Podjavoršek: Bee-Lecturer dr. Andrej Fidelj – 90 Years Old	
Andrej Fidelj: Dr. Filip Terč in njegovo delo na področju apiterapije (1844–1917)	325	Andrej Fidelj: Dr. Filip Terč and his Work in Apitherapy (1844–1917)	
IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA		FROM SOCIETY LIFE	
Janez Mibelič: Odprte čebelarskega doma – velik uspeh članov ČD Beltinci	327	Janez Mibelič: Beekeepers' House Opening – Great Success of the Bee-Association Beltinci	
Stanko Žunec: Štajerski ljubiteljski čebelarji želimo postati kvalificirani čebelarški pomočniki	329	Stanko Žunec: Amateur Beekeepers in Styria Wish to Become Qualified Beekeeping Assistants	
Janez Mibelič: Kratko poročilo o tretji seji novega upravnega odbora ČZS	331	Janez Mibelič: Brief Report on the Third Session of the Association's New Managing Committee	
ZGODOVINA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA		THE HISTORY OF SLOVENIAN BEEKEEPING	
Karel Rustja: Drobcji o čebelarstvu in železnici (Nadaljevanje in konec)	332	Karel Rustja: Fragments on Beekeeping and Railroad (Continuation and End)	
V SPOMIN	334	IN MEMORIAM	
MALI OGLASI	336	SMALL ADVERTISEMENTS	

Predsednik ČZS med govorom na protestnem zborovanju slovenskih čebelarjev.

Foto: J. Mibelič

GOVOR PREDSEDNIKA ČZS LOJZETA PETERLETA NA PROTESTNEM ZBOROVANJU PRED POSLOPJEM VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE 23. SEPTEMBRA 2004

»Spoštovana slovenska vlada, dragi čebelarke in čebelarji, spoštovani gospe in gospodje!

Da smo se v skladu s sklepi upravnega odbora ČZS danes pred palačo slovenske vlade zbrali na prvem protestnem sbodu v 130-letni zgodovini naše organizacije slovenski čebelarji iz vseh slovenskih pokrajin, je novo dejstvo za slovensko civilno družbo ter za odnos med čebelarji in vlado.

Čebelarji, ki čebelarimo v čedalje težavnjejših okoliščinah – predvsem v vse bolj onesnaženem okolju, smo skušali ustrezne rešitve doseči s pogovori in pogajanja, in ker smo upali, da se nam bo uspelo dogovoriti o nekaterih ključnih problemih, smo celo preložili napovedani protestni sbod. Ker v pogovorih z vlado nismo dosegli napredka pri poglavitnih vprašanjih, smo se odločili, da na tem protestnem sbodu predstavimo svoje poglede in zahteve slovenski vladi in javnosti. To, kar bomo povedali, izhaja iz naše odgovornosti do naše narave in družbe, saj čebelarji s svojimi čebelami opravljamo družbeno koristno delo – ne glede na barvo vlad. Družbeno koristnost, zlasti zaradi opravevanja, so nam doslej priznavali tudi z neposrednimi plačili na čebeljo družino oziroma panj. S tem je bila priznana pomembnost vsake čebelje družine in vsakega čebelarja.

Čebelarji smo pred leti verjeli ministru, ki je zagotavljal kontinuiteto takega odnosa tudi potem, ko bo Slovenija postala članica Evropske zveze. Rečeno je bilo tudi, da zaradi preboda v novo ureditev ne bomo oškodovani, kvečjemu bomo iz evropskih sredstev še kaj pridobili. Potem se je zgodila za nas nesprejemljiva in težko razumljiva zadeva. Vlada je na predlog Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prebrano letos spomladi sprejela ukrep, na podlagi katerega bi bili upravičeni do neposredne podpore v višini 2.500 SIT

samo čebelarji z 20 in več panji. Čeprav je bil ukrep sprejet, ne da bi se o tem kakor koli posvetovali s ČZS, smo z veseljem vzeli na znanje priznanje upravičenosti do podpore na panj v omenjeni višini, nikakor pa se nismo strinjali, da se ukrep nanaša samo na večje čebelarje. Ukrep je bil pravzaprav škodljiv: vnesel je nevarno razlikovanje med čebelarji in manjšim dobesedno odvzel status družbene pomembnosti.

Potem je ukrep padel v Bruslju. Čebelarjem nič ne pomaga razlaga, da je ministrstvo v Bruselj poslalo predlog, vendar tam ni bil sprejet. To je sprožilo vprašanja o tem, kako deluje ministrstvo, če njegovi strokovnjaki ne preverijo, kaj evropski predpisi prenesajo in česa ne. To je povzročilo prelom v odnosu do čebelarjev, saj prav letos, ko so nas prizadeli tudi zelo številni pomori čebel, ne bomo dobili neposrednih podpor. Na tej podlagi smo začeli bitko za unovično ovrednotenje vloge čebelarstva in za trajen odnos države do te veje kmetijstva.

Skušali smo in še skušamo prepričati vlado:

- da sta za obranjanje naravnega ravnovesja pomembna vsak čebelar in vsaka čebelja družina,
- da slovenski čebelarji ne smejo biti žrtve pomanjkljivih priprav Slovenije na vstop v Evropsko zvezo, in to niti v finančnem niti v drugih smislih (enoletni izpad neposrednih podpor je za ČZS nesprejemljiv),
- da je treba za obranitev in kakovosten razvoj svetovno priznane kranjske sivke na celotnem območju Slovenije na podlagi zakonske zaščite storiti operativne korake, ki bodo zajeli vse slovenske čebelarje,
- da je za čebelarje kot rejce avtohtone/domorodne čebelje rase nesprejemljiv diskriminatoren odnos v primerjavi z rejci drugih domačih živali, ki prejemaajo neprimerno višje neposredne podpore.

Slovenski čebelarji vztrajamo pri podpori na čebeljo družino, seveda pri tolikšni, kot to dovoljujejo evropski predpisi. Ne moremo pa privoliti v dvojna merila, češ, če financira Bruselj, je podpora labko 2.500 SIT, če financira Ljubljana, pa le 1.000 SIT. ČZS sicer pozdravlja napredek vlade glede koncepta podpore, ne more pa se strinjati z enostranskim ukrepom, na podlagi katerega naj bi čebelarji pribodnje leto dobili 1.000 SIT podpore na čebeljo družino.

Upravičenost do podpore ne sme biti odvisna od vira financiranja, ampak mora temeljiti na priznanju družbene koristnosti čebelarjev. Vztrajamo pri podpori v višini 2.500 SIT, ki nam jo je vlada s spomladanskim ukrepom že priznala. Tudi te vsote še vedno ni mogoče primerjati s podporami za rejce drugih domačih živali, ki nikakor ne morejo prevzeti vloge opraševanja. V Sloveniji se povečuje število koz, število čebeljih družin pa se drastično zmanjšuje.

Še en pomemben poudarek: odkar nam je v okviru Evropske zveze uspelo doseči določeno raven zaščite kranjske sivke, moramo čebelarji in slovenska vlada dojemati odnos do naše čebele kot skupen državni interes. Slovenija je edinstveno območje, ki labko obrani čistost rase kranjske, to pa ima tudi gospodarske posledice.

Ko vztrajamo pri tem, zabejavamo tudi, da status čebelarjev in odnos države do čebelarstva nista odvisna od barve vlade, izvora in menjav ministrov in državnih sekretarjev. Nujni so stalna skrb, izdelan model politik in odnosov ter kontinuiteta finančne podpore. Narava in čebele se ne razumejo na politiko, labko pa so ogrožene zaradi mubavosti in nestalnosti politike do njih. K tej stalnosti in stabilnosti odnosa labko občutno pomaga sprejetje Strategije razvoja slovenskega čebelarstva, na katerega čakamo že vrsto let. Strategija, ki jo je potrdila vlada, naj bi bila zavezujoče vodilo za delo vseh sodelujočih, predvsem pa naj bi na njeni podlagi končno uredili doslej neurejen status čebelarjev, z njim povezano vprašanje obdavčitve in še kaj. Veseli smo, da smo v dialogu z MKGP dosegli ustanovitev Sveta za čebelarstvo, ki deluje kot posvetovalno telo pri ministru. Ena izmed prvih nalog tega telesa bi morala biti obravnava »Strategije«. Zato ni treba čakati nove vlade.

Gospo in gospodje, ne moremo mimo omembe zdravstvenega varstva čebel. Zabejavamo celosten program zatiranja čebeljih boleznih, zlasti varoze, in na novo opredeljeno vlogo veterinarske službe. Predlagam, da bi se čim prej dogovorili o vzpostavitvi delovanja pospeševalne oziroma svetovalne službe za čebelarje. Zabejavamo, da so škode v čebelarstvu uvrščene med škode, ki jih povzročijo naravne nesreče. Po toliko letošnjih pomorih čebel zabejavamo poostren nadzor nad registracijo, prodajo in uporabo fitofarmaceutskih sredstev.

In ne nazadnje: zabejavamo, da MKGP izvede spomladni dogovorjena dejanja v zvezi z zaščito porekla slovenskega medu. Slovenski čebelarji smo zaradi pozornosti slovenskih vlad dosegli marsikaj. Veseli smo skupnih imenovalcev in skupnih dosežkov. Naš protest je usmerjen pozitivno: z njim želimo čim prej doseči take ukrepe, ki bodo resnično pomagali razvoju slovenskega čebelarstva, še posebej pa kranjski sivki. Finance

niso edini, gotovo pa so eden največjih problemov. Vemo, da je mogoče doseči tudi spremembe, če je za to politična volja. Odlašanje pri reševanju odprtih vprašanj čebelarstva bo stroške samo še povečalo.

Ker so nekateri v zadnjih dneh govorili politično, še popolnoma jasno besedo o tem: slovenski čebelarji smo stanovska organizacija, ki se ni nikoli delila po političnih barvah. Gre nam za koristi vseh čebelarjev in vse Slovenije. Ne bomo dovolili, ne glede na to, ali so volitve ali ne, da bi kdor koli vnašal v naše vrste politizacijo in nepotrebne delitve. Enotni želimo dosežati naše skupne cilje. Kar smo povedali, velja za vsako oblast.

Veseli smo, da se tolikšen del slovenske javnosti zanima za naše probleme. Ljudje se zavedajo, da nekatere vprašanja čebelarstva niso samo vprašanja čebelarjev, ampak tudi odgovornost vlade in širše družbe. Veseli bomo, če bodo naša skupna prizadevanja kronana z uspešno zaščito kranjice, s čistejšim okoljem in z neoporečnimi čebeljimi pridelki. Hvala, ker ste prišli, in hvala za vašo pozornost.»

JANEZ MIHELIC

PROTESTNI SHOD SLOVENSkih ČEBELARJEV V LJUBLJANI

Vsaka stvar se enkrat zgodi prvič. Tako smo se čebelarji prvič v 130 let trajajoči zgodovini slovenske čebelarjske organizacije v četrtek, 23. septembra 2004, zbrali pred poslopjem Vlade Republike Slovenije. To, da so čebelarji prvič tako množično prišli pred predstavnike najvišje oblasti, pove vse o razpoloženju čebelarjev do ukrepov vlade in njenega ministrstva za kmetijstvo na področju čebelarstva v minulih štirih letih, predvsem pa zadnje leto.

Več kot tisoč čebelarjev s skoraj sedemdesetimi prapori in praporščaki v slovesnih oblekah je napolnilo prostor pred govorniškimi odrom, postavljenim pred poslopjem Vlade Republike Slovenije na Erjavčevi ulici v Ljubljani.

Še posebej veličasten je bil pogled na prapore in praporščake, ki so organizirano prišli na kraj protesta in se razporedili levo in desno od odra, ter na več kot tisočglavo množico čebelarjev s transparenti, na katerih so izrazili svoje nezadovoljstvo s pišmeuhovskim odnosom države do čebelarstva kot ene od vsak dan bolj pomembnih vej kmetijstva, tako pri nas kot tudi v Evropski uniji. Mladi čebelarji so pred zborovanjem mimoidočim prebivalcem Ljubljane razdelili več tisoč majhnih kozarčkov medu in zloženk o kolektivni blagovni znamki Slovenski med.

Prvi govorec, ki je pozdravil in nagovoril zbrano množico, je bil predsednik ČZS g. Lojze Peterle. V svojem izčrpnem govoru je predstavil probleme slovenskih čebelarjev in njihove zahteve. Njegov govor je objavljen v uvodu k temu članku.

Nato je besedo prevzel predsednik Čebelarjske zveze društev Maribor g. Vlado Pušnik. Izrazil je ogorčenje, ker

odgovorni čebelarjske zahteve in probleme rešujejo z zamahom roke, predvsem pa zato, ker vsakokratni minister le obljublja, da se bo resno lotil problemov čebelarjev. Po njegovih besedah je edina resnica, da so čebelarji izgubili vse svoje neposredne podpore, vse drugo pa je veliko sprenevedanje. Za njim je na govorniški oder stopil predsednik regije dolenskih in belokranjskih čebelarjev, tako imenovane regije P. P. Glavarja, g. Mirko Pavlin. Dejal je, da zdajšnja slovenska vladna politika zavira razvoj in napredek slovenskega čebelarstva, in zahteval ureditev statusa čebelarjev, saj bi bilo to priznanje za delo čebelarjev na področju varstva okolja itd. Ob koncu je poudaril, da se bodo čebelarji znova zbrali v Ljubljani, če njihove zahteve ne bodo uresničene. Kot zadnji od čebelarjev je govoril predsednik Zgornjesavinjske čebelarjske zveze g. Marko Purnat. Povedal je, da se je število čebelarjev in panjev na območju Savinjske doline v zadnjih petindvajsetih letih zmanjšalo kar za polovico, ter dodal, da je žalostno videti kmečka gospodarstva, na katerih čebelnjaki samevajo in propadajo. Presenečen je tudi, da vlada ni pripravljena že letos dati čebelarjem finančnih sredstev, s katerimi bi ustavili propadanje čebelarstev in naših avtohtonih kranjskih čebel. Brez dodatnih večjih sredstev čebelarji ne bodo skrbeli za ohranjanje in zamenjavo matic čiste kranjske pasme, je menil na koncu svojega govora.

Potem je besedo dobil namestnik direktorja Kmetijsko-gozdarske zbornice g. Boris Grabrijan ter čebelarjem ponudil še bolj tesno sodelovanje v prihodnosti, čeprav se te obljube, ki so jih različni predstavniki te organizacije ob različnih čebelarjskih prireditvah izrazili že večkrat, doslej še niso udeležile. Ob sklepu je navzoče čebelarje

Kot predzadnji je čebelarje nagovoril minister za kmetijstvo g. Milan Pogačnik.

»potolažil« z ugotovitvijo, da bo verjetno do konca leta še kakšno področje kmetijstva ostalo brez subvencije.

Čeprav po programu protesta to ni bilo predvideno, je mikrofon prevzel tudi minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, dr. Milan Pogačnik. Navedel je več razlogov za to, da ministrstvo ni moglo ugoditi zahtevam čebelarjev, hkrati pa je skušal čebelarje prepričati, da je sam, čeprav je minister le nekaj mesecev, že začel reševati nekatere probleme čebelarjev. Kot je dejal, naj bi začel urejati problem preskrbe čebelarjev z registriranimi zdravili za čebele, po posvetu s predstavniki ČZS je ustanovil strokovni svet za čebelarstvo pri MKGP, poleg tega jim je uspelo prepričati vlado o nunjosti sprejetja uredbe, na podlagi katere bo vlada v prihodnjih letih skušala zavarovati kranjsko čebelo v Sloveniji, in to s subvencijo v višini 1.000 SIT, vendar bo pogoj za to menjava matice. Priznal pa je, da je bila po njegovem mnenju storjena napaka, ko je vlada na predlog MKGP v spomladi sprejeli uredbo o subvenciji čebelarjem za ogrožene avtohtone živali čebelarje ločila na tiste z manj kot 20 panji in na tiste z več kot 20 panji. Čebelarjem je obljubil pomoč v prihodnjih letih, vendar so udeleženci te obljube pospremili z žvižgi in negodovanjem, saj je obljubljena neposredna pomoč za čebelarje le simbolična.

Na to ga je ob koncu opozoril tudi predsednik ČZS g. Lojze Peterle, ki je vztrajal pri obljubljeni in dogovorjeni višini sredstev za zaščito kranjske čebele. Na koncu se je vsem čebelarjem zahvalil za podporo in udeležbo ter jih pozval, naj dostojanstveno zapustijo prizorišče protesta z mimohodom ob poslopju vlade, kot so čebelarji tudi storili. Tako se je končal protestni shod slovenskih čebelarjev, s katerim so čebelarji javnost opozorili na svoje probleme, saj so ga spremljali in o njem poročali vsi najpomembnejši mediji v Sloveniji.

Čebelarji so zapisali svoje zahteve na transparente.

Čebelarji smo se v javnosti pokazali v lepi luči, kot dobro organizirana skupina, ki deluje tudi v splošno korist, a se zaveda svojih pravic in pomena kranjske čebele, vrednosti čebeljih pridelkov in pomena čebele za okolje in naravo. Slovenski mediji so naklonjeno poročali o zahtevah čebelarjev in tudi javnost je bila, sodeč po odzivih, naklonjena čebelarskim zahtevam, to pa je tudi najpomembnejši uspeh prvega protestnega zborovanja čebelarjev v dolgoletni zgodovini njihovega organiziranega delovanja.

V imenu dolenske zveze čebelarjev P. P. Glavarja je govoril starosta Mirko Pavlin.

DANILO BEDEK,
Moščanci

ČEBELARJEVA OPRAVILA V AŽ-PANJIH V NOVEMBRU

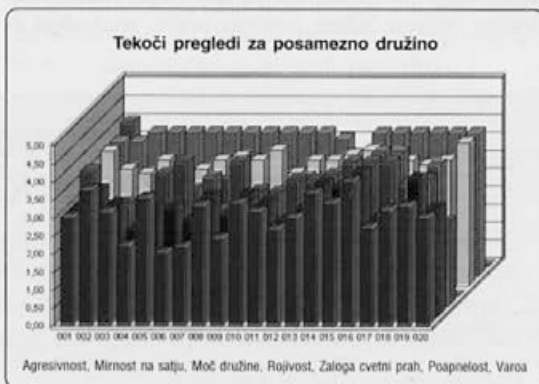
Čeprav je koledarsko še jesen, je november lahko že zelo mrzel. Ker pri čebelah ta mesec nimamo veliko dela, bom opravila opisal bolj na kratko, več besed pa bom namenil mojim pogledom na nekatere aktualne čebelarjeve probleme in težave našega čebelarstva, ki so pomembni tudi za uspešno čebelarjenje.

Naše aktivno čebelarstvo delo pri čebelah je končano, ostane nam samo še zimsko zatiranje varoj, paženje, če ga še nismo opravili, in preverjanje prezimovanja čebeljih družin. Za zatiranje varoj lahko ta mesec uporabimo oksalno kislino po načinu kapanja in to je edini način, ki ga v zvezi z zatiranjem varoe omenja Doktrina ČZS. Nekateri večji čebelarji dajejo prednost tako imenovani termosublimaciji oksalne kisline, ker je delo hitreje opravljeno in ni treba odpirati panjev. Stroka bi morala glede načina uporabe oksalne kisline reči bobu bob, saj zdaj po mojem mnenju na področju zatiranja varoe vlada anarhija, še zlasti, če upoštevamo, da v Sloveniji za ta namen nista registrirani niti mravljinčna niti oksalna kislina. To naj velja kot majhno opozorilo čebelarjem ter povod za razmišljanje pristojnim institucijam. Se pa v zadnjem času – in to je tudi skrajni čas – nekaj premika na tem področju. Upam, da bodo kmalu registrirani tudi alternativni pripravki za zatiranje varoe, tako da bo urejeno tudi to področje.

Številni čebelarji, s katerimi sem se pogovarjal, so menili, da bi morali imeti veterinarji NVI evidenco za vsak panj oziroma vsako čebeljo družino, tudi za neprevaževalce, in za način zdravljenja. Kmetijska in veterinarska inšpekcija po večini tudi ne delujeta enotno ali pa kompetence prelagata ena na drugo, zato je na tem področju še veliko stvari, ki jih bodo morale te institucije urediti. Vsekakor bi bilo treba poostri nadzor nad prodajo kemičnih sredstev za zaščito rastlin ter uvesti evidenco in kompetenco, kdo lahko ta sredstva uporablja in kupuje, prav tako pa tudi količino, ki jo glede na površino, za katere ta sredstva potrebuje, lahko kupuje. Seveda vsi inšpektorji in vse območne enote niso enako nezainteresirane za ta del problematike, sam pa menim, da bi morale te službe čim hitreje sestati za isto mizo in se dogovoriti za enoten nastop ob morebitni zastupitvi čebel. Po pričakovanih številnih čebelarjev bi morala kmetijska inšpekcija ob sumu, da gre za zastupitev čebel:

- priti na kraj dogodka skupaj z veterinarskim inšpektorjem in veterinarjem, pristojnim za zdravstveno varstvo čebel na določenem območju;
- odvzeti vzorce in protivzorce čebel, zemlje in rastlin ter jih poslati pristojnim laboratorijem v analizo;
- ugotoviti povzročitelja zastupitve in tega ustrezno kaznovati;
- začeti postopek za povračilo škode oškodovancu.

Doslej česa takega nisem doživel, saj je po navadi prvo inšpektorjevo vprašanje, kdo in s katerim sredstvom je škropil, potem pa sledi še vprašanje, kdo bo potrebne analize plačal. Inšpektorji, ki nam zastavljajo takšna vprašanja, nam bore malo koristijo. Vsekakor bomo morali čebelarji imeti ob prihodih inšpektorjev boljše evidenco o zdravljenih čebelah, to pa moramo urediti predvsem sami. Prav tako nam uradni zaznamek pristojnega veterinarja, kadar zastupljene čebelje družine ne odmrejo, ampak samo oslabijo, ne pomaga dosti. V tem primeru je sanacija prepuščena čebelarju samemu, prav tako pa ne dobi nikakršnega povračila za škodo zaradi manjšega pridelka. Veterinar za zdravstveno varstvo čebel je tudi edini, ki se v tem primeru odzove na čebelarjev klic in naredi, kar je v njegovi moči. Pojavljajo se tudi številna nova žarišča hude gnilobe, to pa dokazuje, da je kontrola na terenu premalo obsežna. Tudi čebelarji sami moramo vsak sum prijaviti, ne pa ga prikrievati in s tem ogro-

Prikaz ocenjevalnih meril po programu STOCKI 3.0

žati drugih čebelarjev. Drugo poglavje je obveščanje čebelarjev o takih »žariščih«. Tudi na tem področju bo moral NVI narediti odločnejše korake, saj si zdaj le s težavo priskrbi ustrezne podatke. Nekateri celo zagovarjajo, da bi teh podatkov ne smeli javno objavljati. Vendar, komu bodo potem sploh koristili?

Računalniki v čebelarstvu

Kot sem obljubil v začetku leta, bom letos posebno pozornost namenil tudi uporabi računalnika v čebelarstvu, posebej za vodenje panjskih kartic. Celo sezono sem uporabljal izključno prenosni računalnik in nemški čebelarški program **STOCKI 3.0**. Sam vnos podatkov je potekal brez težav, preglednost nad vsako družino pa je občutno boljša oz. hitrejša, kot pri branju zapiskov na papirju. Prednost uporabe računalnika je v tem, da lahko za vsak panj posebej opravimo povprečen izračun mirnosti na satju, agresivnosti čebel, zalog cvetnega prahu in medu ter oceno o poapneli zalegi. Program omogoča še veliko več zapiskov, na primer količino medu na panj in količino dodane hrane, zatiranje proti varoi (čas, sredstvo, količina, način zatiranja), skratka, možnosti je zelo veliko. Baza podatkov je neprecenljive vrednosti za vsakega čebelarja, še zlasti za vzrejevalce matic, saj zdaj vodimo še rejsko knjigo. Vsekakor je mogoče vse podatke natisniti oziroma jih prenesti v določeno tekstovno obliko. Računalniški zapisi omogočajo zelo dobro sledljivost podatkov, seveda, če so vsi tudi evidentirani. Vsekakor bo potrebnih nekaj let, da bo zbrana velika količina podatkov, na podlagi katerih bo mogoča sledljivost vseh matic za nazaj, to pa bo omogočalo tudi natančnejšo odbiro maticarjev. Program prav tako omogoča grafični prikaz gibanja tehtnice na posameznih pasiščih, to pa nam je v veliko pomoč za vodenje statistik pasišča. Žal nam letos pašne oziroma vremenske razmere niso bile naklonjene, vsaj v Prekmurju ne, in take statistike si osebno ne želim kaj hitro. Enako lahko pogledamo grafični prikaz ocenjevalnih meril 3D za mirnost na satju, agresivnost, moč družine, rojivost, zaloge cvetnega prahu, poapnelost in

napadenost z varoo za vsako družino, ki jo vodimo v programu. Za uporabo programa **STOCKI 3.0** pa je treba dobro poznati nemški jezik, saj ga je mogoče kupiti le v tem jeziku. Deluje v okolju Windows 3.1 ali v višjih okoljih. Ta program je sistemsko zelo nezahteven, glede na to pa je primeren tudi za uporabo na starih prenosnih računalnikih, ki jih za druge namene ne moremo več uporabljati. Program vsebuje tudi vmesnik za varnostno kopiranje podatkov, tako da jih lahko ob morebitni okvari računalnika ali kakršni koli napaki sistema preprosto obnovimo.

Kot je znano, je na trgu tudi računalniški program **Čebelar 1.0**, ki ga je razvil programer Valter Bratkovič in ga še v razvojni fazi predstavil letos v Celju. Sam sem preizkusil poskusno različico programa, zato lahko potrdim, da je program dober, saj je zelo stabilen in dobro deluje v okoljih Windows. Program je v slovenskem jeziku, to pa nam precej olajša delo z vsemi operacijami, ki jih ponuja. Po mojem mnenju je primeren za uporabo v naših čebelarstvih, vprašanje pa je seveda, če se finančno splača. Poskusno različico programa najdete na: www.vb-informatika.si/novice.htm in jo lahko prenesete ter namestite v svoj računalnik. Po izteku poskusne dobe bo treba avtorju plačati, sicer program ne bo več deloval. G. Valter Bratkovič je sicer tudi član foruma slovenski-čebelarji, tako da ga lahko osebno vprašate o vseh morebitnih nejasnostih.

Drugi računalniški program za čebelarje, ki ga je mogoče najti na trgu, je **Bidata**, ki ga je razvil programer Jorn Johanson iz Švedske. Program ima možnost večjezične podpore, med drugim tudi slovenščine. Tudi ta programer je član foruma slovenski-čebelarji in tudi njega lahko vprašate kar koli v zvezi z uporabo programa, vendar, seveda, v angleškem jeziku. Program sem preizkusil tudi sam, vendar za zdaj še ne dovolj natančno, da bi ga lahko tudi konkretno ocenil. Za podrobno testiranje mi je, žal, zmanjkalo časa, vendar upam, da mi bo prihodnje čebelarstvo sezono uspelo nadaljevati zastavljeno delo. Program najdete na <http://www.apimo.dk>.

OBVESTILO VODSTVOM DRUŠTEV – PREDLOGI ZA ODLIČJA ANTONA JANŠE

Vodstva društev prosimo, naj Čebelarški zvezi Slovenije do 31. januarja 2005 pošljejo svoje predloge za podelitev odličij Antona Janše I. stopnje ter predloge za podelitev nagrad P. P. Glavarja in Antona Žnideršiča.

Predloge, ki bodo prispeli pravočasno, bosta obravnavala pristojna komisije in upravni odbor ČZS. Pravilnik o odlikovanjih je bil objavljen v Slovenskem čebelarju št. 12/2003. Predpisani obrazec vam na vašo željo pošljemo po pošti.

Tajništvo ČZS

VLADO AUGUŠTIN,
Bela krajina

ČEBELARJEVA OPRAVILA V NAKLADNIH PANJH V NOVEMBRU

Novembra že lahko pritisne prvi mraz in ponekod pade tudi prvi sneg. Naše čebele se stiskajo v zimsko gručo, v to pa jih sili vse nižja zunanja temperatura. Takoj ko se ta zniža na manj kot 15 °C, se začnejo čebele zbirati v zimsko gručo in tudi vse manj izletavajo. V tem času nimajo potrebe po vodi, v naravi pa

tudi ne najdejo več hrane. Temperatura v notranjosti gnezda ne presega 28 °C, poraba hrane pa se zmanjša na manj kot 1 kg. Vse življenje v panju je pred zimskim mirovanjem.

Čebelje družine so brez zalege, ob sončnih dnevih pa v manjšem številu še izletavajo. Pri tem iz panjev prinašajo prve mrtvice in sušijo še zadnjo vlago v svojem domovanju. Bolj kot je mrzlo, tem tesneje se čebelja družina stisne v gručo. Čebele ustvarjajo toploto z jemanjem hrane in dregetanjem mišic. V gnezdu se izmenjujejo od znotraj navzven, tako da imajo vse možnost za preživetje. Ta mesec ne posegamo več v gnezdo, skrbimo le še za to, da imajo čebele čim več miru.

Če nam zaradi vremenskih ali drugih razmer v čebeljih družinah ni uspelo zatirati varoe z oksalno kislino, je zdaj še vedno čas za to. Za zatiranje varoe z oksalno kislino je priporočljiva temperatura več kot 7 °C. Natančna navodila za to pomembno opravilo so bila objavljena v prejšnji številki Slovenskega čebelarja.

Ta mesec sicer čebele pustimo pri miru in se raje lotimo drugih del okoli čebelnjaka oz. stojišča. Če je pred stojiščem nakladnih panjev trava, jo je priporočljivo prekopati. S tem pokrijemo vse odmrle čebele, hkrati pa zakopljemo tudi vse izvore bolezni, med katerimi je najpogostejša noseča. Če pa se nam tega ne ljubi početi, je dobro, da pred stojiščem posujemo apno.

Pozno jeseni lahko okoli čebelnjakov in stojišč opazimo vedno več ptičev. Najbolj nadležne so žolne in sinice, ki so sicer koristne za naravo, za čebele pa so zelo škodljive. Da s svojim ropotom ne bi vznemirile čebelje družine med zimskim spanjem, jim postavimo krmilnice s ptičjo hrano. Zadovoljne bodo tako ptice kot tudi čebelarji.

Čeprav so sodobni nakladni panji skonstruirani tako, da čebelam vse leto omogočajo kar najboljše bivalne razmere, jih je vendarle treba pred zimo še dodatno toplotno izolirati oz. zapažiti. S tem zmanjšamo izgubo toplote in preprečimo prepih v panjih, hkrati pa zmanjšamo nihanja med zunanjo in notranjo temperaturo. Zaradi tega čebelam panja ni treba greti s polno močjo, zato se manj izčrpavajo in porabijo manj hrane.

Za izolacijo panjev uporabimo material, ki slabo prepušča toploto in vpija vlago. Najcenejši izolacijski material je časopisni papir, ki tudi zelo dobro vpija vlago. Za ta namen damo na pokrov pod streho nakladnega panja dvajset listov časopisnega papirja. Pri tem pazimo, da ne zapremo ventilacijske odprtine na pokrovu in da panja ne izoliramo preveč, saj bi čebelji družini s tem onemogočili odzivanje na temperaturne spremembe, med katerimi bi lahko spremenila svoj položaj v panju in se približala rezervam hrane ali pa bi otoplitev izrabila za iztrebljanje zunaj panjev.

Pri zapaženju panjev moramo vedeti, da potrebujejo močne družine manj izolacije kot šibke in da čebelja družina v panju ne greje tistega prostora, ki ga ne zaseda. Tako je ob dolgotrajnejšem mrazu prazen del panja prav tako hladen kot njegova okolica.

Če so pokrovi nakladnih panjev kombinirani s pitalniki, ki imajo pločevinasto ali lesenitno dno, te zamenjamo s pokrovi iz polnega smrekovega lesa. Na njihovi sprednji in zadnji strani pribijemo krajše letvice, tako da nastanejo reže, skozi katere uhaja vlaga, ki bi se sicer kondenzirala pod pokrovom. Pod takšnim pokrovom nastane zračna blazina, ki je dober toplotni izolator. Vlažen zrak gre proti najhladnejšemu mestu, to je proti režam pokrova, kjer se temperaturno izenači z zunanjim zrakom. Čebelarji se moramo zavedati, da je za čebele idealen suh in zračen panj in da je od tega odvisno tudi zdravstveno stanje čebeljih družin.

Nekateri čebelarji nakladne panje pozno jeseni dodatno zavarujejo še s PVC-folijo ali strešno lepenko, s katero obložijo panj. Kako boste čebele zavarovali pred mrzlimi zimskimi dnevi, je odvisno predvsem od podnebnih razmer v vašem kraju. Načelno je kakovostno izdelan nakladni panj zadostna zaščita čebel pred zimo, kljub temu pa je priporočljivo, da ga pred neugodnimi jesenskimi in zimskimi vplivi še dodatno zaščitimo z nepremočljivo streho (salonitne plošče, polivinil, pločevina).

November je sicer za čebele čas mirovanja, zato jih ne smemo vznemirjati, saj je lahko to vzrok, da čebele zapustijo zimsko gručo in odmrjejo. Močne čebelje družine:

- z dobrimi maticami,
- zdravo zimsko zalogo hrane,
- z dovolj cvetnega prahu in
- očiščene varoj

so najboljši porok za dobro preživetje zime in uspešen spomladanski razvoj.

Jeseni in pozimi ljudje pogosto zbolevamo za gripo in drugimi prehladnimi boleznimi, zato se poveča tudi pov-

Če imamo pred stojiščem nakladnih panjev travo, jo je priporočljivo prekopati. S tem prekrijemo vse odmrle čebele, bkrati pa zakopljemo vse izvore bolezni, med katerimi je najpogostejša nosema.

praševanje po medu. Da bi na domu prodali čim več medu in zanj dosegli čim višjo ceno, se moramo držati osnovnih pravil trgovanja, prilagojenih trženju medu.

- **Ponudba** – Vedno moramo imeti v zalogi vsaj dve vrsti medu. To ne bi smel biti problem, saj povprečno točimo dvakrat na leto, vsakič drugo vrsto medu. Poleg medu in medu v satju je zaželeno, da imamo tudi cvetni prah, propolis, matični mleček in druge čebelarške izdelke, npr. medeno vino, medeno žganje itd.

- **Kakovost** – Prodajamo samo kakovosten med in druge pridelke. Če naš med kakovostno ni primeren ali je pakiran v neprimerno embalažo z manjšo neto težo od deklarirane, izdelkov raje ne prodajamo. Svoje napake in malomarnosti požrimo sami, kajti le tako bomo ohranili svoj ugled in poslovnost.

- **Čas prodaje** – Čebelje pridelke prodajamo vse leto, saj nam medu ne sme nikoli zmanjkati. Če pa nam ga

Med bladnimi jesenskimi dnevi in pozimi se pri nas navadno pojavljajo gripa in druge prehladne bolezni, zato se poveča tudi povpraševanje po medu.

zaradi slabe letine oz. velikega povpraševanja vendarle zmanjka, ga ne glede na ceno kupimo pri drugemu čebelarju.

- **Prostor** – Shramba za med in prostor za prodajo medu naj bosta namenjena le čebeljim pridelkom in čebelarškemu priboru. Prostor naj bo čim lažje dostopen, s posebnim vhodom in urejen tako, da bo za kupce čim bolj privlačen.

- **Embalaža** – Kupci kupujejo tudi z očmi, zato je zelo pomembna embalaža z ličnimi etiketami. V zadnjem času imamo na razpolago množico različnih kozarcev in steklenic, ki jih lahko še dodatno okrasimo in tako še povečamo privlačnost naših pridelkov. Priporočljivo je imeti nalepke s svojo grafično podobo oz. lastno embalažo, saj bomo na ta način na trgu gotovo prepoznavnejši.

- **Reklama** – Najboljša reklama je zadovoljen kupec, šele nato pride na vrsto oglaševanje izdelkov na letakih, nalepkah, lastni embalaži in spletnih straneh.

- **Cena** – Dober čebelar mora skrbeti za čim boljšo kakovost medu, zanj pa je upravičen zahtevati tudi ustrezno ceno, vendar ta ne sme biti občutno nižja od cene medu v trgovinah. Pri trgovanju bodimo prožni. Če prodamo večjo količino medu hkrati, podarimo kupcu tudi majhno količino izdelka, na katerega ga bi radi navadili.

- **Stik s kupci** – Najboljši je tisti kupec ki se vrača, zato bodimo z njim prijazni in prislunimo njegovim željam, hkrati pa ga poučimo o kakovosti in vrednosti naših izdelkov.

Če nameravamo prodajati večje količine medu, je priporočljivo, da se pridružimo sistemu kolektivne blagovne znamke »Slovenski med kontrolirane kakovosti«. Dokumentiran nadzor pridelave in ustrezno označevanje medu v tem sistemu kupcu pove, kdo in kje je med pridelal, predvsem pa, kako je bil ta pridelan. Teh podatkov kupec pri medu neznanega izvora ne more dobiti.

Novembra nakladne panje še dodatno zavarujemo pred neugodnimi jesenskimi in zimskimi vplivi z nepremočljivo strebo (salonitne plošče, polivinil, pločevina).

Za povečanje prodaje medu je priporočljivo imeti nalepke s svojo grafično podobo oz. lastno embalažo, saj bomo tako na trgu bolj prepoznavni.

Ena izmed najpogostejših pritožb kupcev je, da je tekoči med nepraktičen za uporabo, ker ga skoraj ne moremo vzeti iz kozarca, ne da bi z njim zamazali mizo. Da bi ustregli tudi tem pritožbam uporabnikov, lahko naredimo kristaliziran med v obliki kreme.

Tega pripravimo tako, da na drobno zmeljemo manjšo količino kristaliziranega medu in ga vmešamo v manjšo količino hladnega tekočega medu. To mešanico shranimo v hladen prostor s temperaturo okoli 10 °C, kjer približno po tednu dni kristalizira. Takrat ga še enkrat zmeljemo, da razbijemo še najmanjše kristalčke medu. Tako dobimo štarter.

Med, ki mu hočemo dati obliko kreme, za kratek čas segrejemo na 70 °C, potem pa ga precedimo in odstranimo iz njega vse, kar bi lahko motilo kristalizacijo. Hitro ga ohladimo na 35 °C in mu med mešanjem dodamo približno 10 odstotkov prej pridobljenega štarterja. Dobljeno mešanico pustimo počivati nekaj ur, da se zračni mehurčki dvignejo na površino, nato pa jo prelijemo v posodo, v kateri bomo med prodajali. Po približno šestih dneh je tak med pripravljen za uporabo oz. prodajo. Toliko časa naj bodo posode z medom shranjene v prostoru s temperaturo približno 27 °C.

Po tem postopku dobimo gladek in okusen med v obliki kreme z neomejenim rokom uporabe. Njegova gostota je tolikšna, da ga lahko mažemo na kruh, pri tem pa ne umažemo okolice. Takšen izdelek lahko prodajamo skupaj s točenim medom in medom v satju. Pri tem kupcev ne pozabimo opozoriti, da je med v obliki kreme 100-odstotno čist in da ne vsebuje nikakršnih dodatkov.

Pri prodaji medu pogosto naletimo še na en velik problem. To so čebelarji, ki ne znajo dovolj ceniti svojega dela, zato na svojem domu prodajajo med po skoraj za polovico nižjih cenah od tistih v trgovinah. Takšno početje

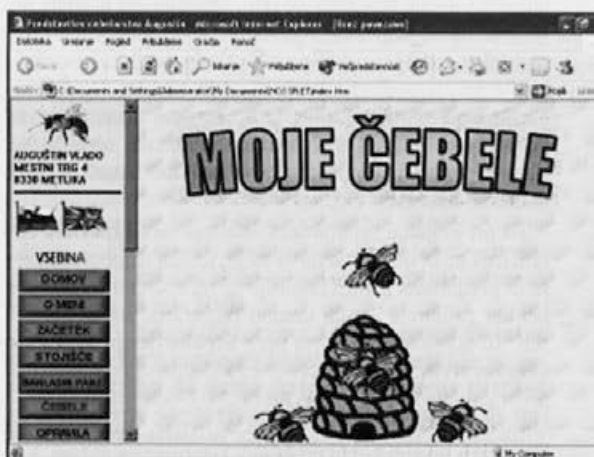

Črnomaljski čebelarji so se s svojo čebelarstvo stojnico udeležili tudi lanskega martinovanja.

Vse slike foto: V. Anguštin

kaže na to, da ti čebelarji ne znajo ceniti kakovostnega medu. S tem begajo porabnika, hkrati pa mečejo slabo luč na tiste čebelarje, ki hočejo za svoje delo, to je za med, dobiti pošteno plačilo. Zavedati se moramo, da je od pravičnega vrednotenja čebeljih pridelkov odvisna uspešnost čebelarjenja in tudi spoštovanje do čebelarstva, ki mu ne pravijo zaman poezija kmetijstva.

Čeprav je zimska sezona čas mirovanja čebel, to obdobje ne sme biti tudi čas čebelarjeve nedejavnosti. Med dolgimi zimskimi večeri prebirajmo literaturo, obiskujemo predavanja o čebelarstvih temah, brskajmo po internetu in iščimo spletne strani s čebelarstvo vsebino ter pripravimo načrt za prihodnjo čebelarstvo sezono.

Med dolgimi zimskimi večeri prebirajmo literaturo, udeležujmo se predavanj s čebelarstvo tematiko, brskajmo po internetu in poiščimo spletne strani s čebelarstvo vsebino, pripravimo pa tudi načrt za prihodnjo čebelarstvo sezono.

Dejavnost strokovnih komisij Zveze

VLADO AUGUŠTIN, univ. dipl. inž.,
predsednik komisije za zdravstveno
varstvo čebel pri ČZS

REGISTRACIJA ORGANSKIH KISLIN

Prav letos je minilo stoletje, odkar je nemški trgovec in raziskovalec Edvard Jakobson prinesel s potovanja po svetu, naravoslovec A. C. Qudemans pa opisal in sistemiziral do tedaj neznan pršico, ki je parazitirala indijske čebele *Apis cerana*. Pršica je tedaj dobila strokovno ime *Varroa jacobsoni* Qudemans, po novem so jo poimenovali *Varroa destructor*, s svojo ekspanzijo po svetu pa je hitro postala sinonim za čebelarstvo težave.

Po več kot 20 letih od pojava prvih varov v naših čebelnjakih, zdajšnje razmere zahtevajo odločne strokovne ukrepe. Vsa prizadevanja v tem obdobju, tako pri nas kot drugod po svetu, so pokazala, da tega zajedavca ni mogoče izkoreniniti in da je varova postala kronična bolezen čebel, ki zahteva ustrezno obravnavo. Uporaba najrazličnejših akaricidov za zatiranje varoe je nevarna za kontaminacijo čebeljih pridelkov, pozneje pa tudi za pojav rezistence pri varoi proti tem pripravkom. Razvoj metod za sonaravno zatiranje varoe z uporabo mravljinčne in oksalne kisline, ki sta tudi naravni sestavini čebeljih pridelkov, je šele v zadnjih letih dosegel tolikšno stopnjo, da je UO ČZS lani sprejel dokument »SONARAVNO ZATIRANJE VAROE V SLOVENSKEM ČEBELARSTVU« – glej Slovenski čebelar, 5/2003, str. 135.

Ta dokument, ki je nastal na podlagi tehtne strokovne presoje številnih raziskovalnih dosežkov pri nas in v več evropskih državah, pa ima veliko pomanjkljivost, saj niti mravljinčna niti oksalna kislina, na kateri se dokument sklicuje, pri nas še nista uradno registrirani. Če pripravke (kemikalije) deluje biocidno ali celo zdravilno, ga je treba po veljavni zakonodaji v RS registrirati. Kemikalije je mogoče registrirati pri Agenciji RS za zdravila in medicinske pripomočke oz. na podlagi mnenja Komisije za zdravila v veterinarski medicini. Kemikalije, ki ni ustrezno registrirana, ni dovoljeno uporabljati kot biocidno sredstvo oz. zdravilo. Na zunanji signaturi pripravka mora biti jasno označeno tudi področje uporabe.

Da pri uvajanju sonaravnega zatiranja varoe čebelarji zaradi tega ne bi obstali na mrtvi točki, je zdaj najpomembnejša in prednostna naloga komisije za zdravstveno varstvo čebel kar najhitreje urediti uradno registracijo organskih kislin. To bomo skušali storiti prek **Strokovnega sveta za čebelarstvo**, ki ga je minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano imenoval 21. septembra 2004. Sestavljajo ga strokovnjaki iz Kmetijskega inštituta Slovenije, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Veterinarske uprave, Nacionalnega veterinarskega inštituta, Kmetijsko-gozdarske zbornice, Biotehniške fakultete, Čebelarstvo zveze Slovenije, Medexa in Čebelarstva Božnar. Naloga tega strokovnega sveta je, da kot posvetovalni organ ministra razpravlja o vseh

pomembnejših vprašanih s področja čebelarstva ter oblikuje stališča, med drugim tudi stališča glede priprave in izvajanja programa zdravstvenega varstva čebel.

Ker naj bi bile vse omenjene institucije zainteresirane za to, da bi čebelarji pridelali neoporečen med in imeli zdrave čebele, komisija za zdravstveno varstvo predlaga način za registracijo organskih kislin:

1. korak: Toleriranje obstoječega stanja – Čebelarje, ki že zdaj uporabljajo organske kisline, je treba zavarovati pred morebitnimi sankcijami veterinarske inšpekcije.

2. korak: Začasno dovoljenje za uporabo organskih kislin (mravljinčna, oksalna, mlečna) – To bi omogočilo uveljavitev ekološkega čebelarjenja, pri katerem so za zatiranje varoe dovoljene samo organske kisline in eterična olja. Glej: »Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov in živil«, Ur. list RS, 31/228.4.2001, 36.–42. člen, zlasti 40. člen.

3. korak: Registracija uporabe organskih kislin – Podobno, kot je to že urejeno v nekaterih evropskih državah, npr. v Nemčiji, Avstriji, na Finskem, Švedskem.

Dokler ne bodo izvedeni postopki za uradno registracijo organskih kislin, nam generalna direktorica VURS-a ga. Čadonič - Špeličeva sporoča, da so za zdravljenje čebel v Sloveniji zdaj registrirana le štiri zdravila, ki imajo dovoljenje za promet:

APIGUARD gel (tymol) – dovoljenje za promet velja do 15. 9. 2009,

BAYVAROL dvojni trak (flumetrin) – dovoljenje za promet velja do 16. 8. 2009,

HEMOVAR raztopina (amitraz) – dovoljenje za promet velja do 13. 6. 2008,

PERIZIN 3,2 % raztopina (kumafos) – dovoljenje za promet velja do 18. 8. 2009.

Ob dejstvu, da VURS ne ve, ali že kje obstaja rezistenca na ta zdravila, in da nima niti enostavnega monitoringa, je uradna registracija omenjenih »zdravil« za nadaljnjih pet let negiranje in razvrednotenje velikih naporov čebelarjev za zagotavljanje neoporečnih čebeljih pridelkov, zdravih čebel in kar največje zaščite porabnika. Hkrati pa je to tudi negiranje strategije razvoja slovenskega čebelarstva, v katerem ima pomembno vlogo ekološko čebelarstvo.

Posledica vsega tega je, da Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki predlaga in sprejema strategijo razvoja slovenskega čebelarstva ter izda pravilnik o ekološkem čebelarjenju, grozi s kaznimi za tiste, ki bi te predpise upoštevali. Pa naj čebelarji razumemo birokrate, če jih lahko!

Prodaja čebeljih pridelkov

MILAN MEGLIČ

CVETNI PRAH V MEDU

Cvetni prah je skupaj z nektarjem ali mano temeljni in nadomestljivi vir čebelje hrane oziroma obstoja čebel. Za čelbelarja je lahko dodatni vir zaslužka, saj ga je mogoče porabnikom ponuditi čistega ali v različnih sredstvih skupaj z drugimi pridelki iz čebeljega panja, predvsem z medom, matičnim mlečkom itd.

V tem prispevku nas zanima predvsem, ali in kako je mogoče na podlagi vsebnosti cvetnega prahu v medu ugotovljati izvor medu.

Kako pride cvetni prah v med?

Znani so trije načini vnosa cvetnega prahu v med:

- s primarnim vnosom – sočasno z nektarjem,
- s sekundarnim vnosom – cvetni prah z dlačic čebel ali pri hranjenju čebel s cvetnim prahom iz zaloge,
- s terciarnim vnosom – v satju ostane cvetni prah, ki pozneje pri točenju preide v med.

Razlikovanje cvetnega prahu – analize

Cvetni prah posameznih rastlin se med seboj razlikuje po velikosti, barvi, obliki, izrastkih itd. (po devetih lastnostih). Število posameznih zrn cvetnega prahu v 10 g medu je zelo različno in variira od 20.000 do več kot 1.000.000.

Temeljne raziskave cvetnega prahu v medu je opravil prof. dr. Enoch Zander že v obdobju od leta 1935 do 1951. V Sloveniji se je prof. dr. Jože Rihar začel z analizami cvetnega prahu v medu na Kmetijskem inštitutu Slovenije ukvarjati že leta 1955, njegova preučevanja pa je kmalu ustavila razpustitev odseka za čelbelarstvo.

Izboljšane metode analiz cvetnega prahu v medu je leta 1962 in 1963 objavila Mednarodna komisija za čelbeljo botaniko in te v svetu uporabljajo še dandanes. V Evropi že obstaja baza podatkov, na katero se je mogoče priključiti.

V Sloveniji se s cvetnim prahom zdaj ukvarjata predvsem Biotehniška fakulteta in Biološki inštitut Jovana Hadžija v Ljubljani.

Pri analizi cvetnega prahu v medu si strokovnjaki pomagajo z mikroskopom (človeški vid), atlasih cvetnih prahov in s primerjalnimi vzorci. Seveda je pri tem potrebno tudi temeljito poznavanje flore, predvsem tiste, na kateri najdejo čebele nektar oz. mano ali cvetni prah.

Na podlagi ugotavljanja vsebnosti cvetnega prahu v medu je mogoče dobiti informacijo o geografskem in botaničnem poreklu medu.

Geografsko poreklo

Pravilnik o medu od 31. marca 2004 dopušča dodatne regionalne, teritorialne ali topografske označbe, če je med v celoti navedenega porekla.

Podlaga za določitev geografskega porekla medu so vsebnost cvetnega prahu rastlin določenega geografskega območja ter medsebojna razmerja vsebnosti cvetnih prahov posameznih rastlin na določenem območju (baza podatkov omogoča

izvajanje kontrole).

Če analiza v medu ugotovi cvetni prah, ki ne izvira iz rastlin določenega geografskega območja, potem med ni v celoti pridobljen na tem konkretnem območju, torej ga ne smemo tako označiti.

Napačna označba geografskega porekla medu je zavajanje porabnika, ob morebitnem odkritju napačne označbe pa čelbelarju grozijo tudi sankcije.

Botanično poreklo

Izhodišče za določitev botaničnega porekla medu na podlagi vsebnosti cvetnega prahu je v tezi, da med izvira iz tiste rastline, katere cvetnega prahu je v medu največ. V pripravljenem sredstvu navadno ob pomoči mikroskopa prestejejo in ovrednotijo 1.000 zrn cvetnega prahu.

Po določilih **Mednarodne komisije za čelbeljo botaniko** upoštevajo rutinske analize cvetnega prahu v medu za določitev botaničnega porekla medu naslednjo razdelitev cvetnega prahu:

- **v medu mora biti več kot 45 % vodilnega cvetnega prahu,**
- **spremljajočega cvetnega prahu mora biti od 16 do 45 %,**
- **pomembnejšega posameznega cvetnega prahu mora biti od 3–15 %,**
- **posamičnega cvetnega prahu pa manj kot 3 %.**

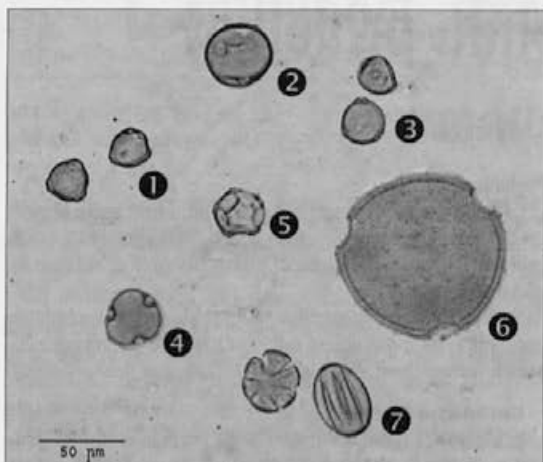
Upoštevan je samo cvetni prah rastlin, na katerih čebele nabirajo tudi nektar. Od skupnega števila zrn cvetnega prahu je odšet cvetni prah rastlin, ki ne dajejo nektarja.

Zgornja razdelitev velja za večino primerov, so pa tudi izjeme. Tako je na primer v medu pravega kostanja od 90 do 100 % vsega cvetnega prahu kostanjevega izvora, v čistem akacijevem medu je samo 30 % cvetnega prahu akacije, v čistem lipovem medu samo 20 do 30 % cvetnega prahu lipe, preostali cvetni prah pa izvira iz drugih rastlin. Ugotavljanje botaničnega porekla v takih izjemnih primerih določajo na podlagi matematičnega izračuna.

Poleg tega morajo senzorične lastnosti ustrezati sliki oz. sestavi cvetnega prahu. Večkrat so potrebne tudi še dodatne analize (vsebnost vode, elektrolitska prevodnost, razmerje sladkorjev fruktoze in glukoze, vsebnost sladkorja saharoze, vsebnost encimov in HMF).

Pravilnik o medu od 31. marca 2004 **dopušča dodatne označbe izvora medu po botaničnem poreklu samo, če med v celoti ali delno izvira iz navedene rastline in ima njene senzorične, fizikalno-kemične in mikroskopske lastnosti.** Glede na to je odločitev čelbelarja, kako bo dodatno označil med še po botaničnem poreklu, velikokrat težavna in hkrati zelo odgovorna. Sicer dovoljena, a napačna dodatna označba medu po botaničnem poreklu je zavajanje porabnika, ob morebitni ugotovitvi napačne označbe pa čelbelarju grozijo tudi sankcije.

Nasvet

Če čebelar ni prepričan, da med res po večini izvira iz rastline, katere ime želi uporabiti kot dodatno označbo, naj ga najprej pošlje v analizo ali pa naj se odloči za označbo, ki ne bo sporna in kakršne dopušča tudi Pravilnik o medu. Sicer pa analiz cvetnega prahu v medu, na podlagi katerih bi določili vrsto medu po botaničnem izvoru, v Sloveniji, žal, še ne opravlja nobena institucija. Glede na to čebelar za zdaj vzorca nima kam poslati (razen v tujino – orientacijska cena take analize je 100 evrov), vse pa kaže, bo to verjetno mogoče že prihodnje leto.

Cvetni prah (pelod), slikan pod svetlobnim mikroskopom pri 400-kratni povečavi. 1. navadna leska (Corylus avellana), 2. bukev (Fagus sylvatica), 3. navadna breza (Betula pendula), 4. lipa (Tilia platyphyllos), 5. črna jelša (Alnus glutinosa), 6. njrsko grabljišče (Knautia arvensis) in 7. navadni rožmarin (Rosmarinus officinalis).

Foto: M. Galiberg

RENATE FRANK,

Die Neue Bienenzucht, št. 10/04, str. 317

Prevod VLADKA NOGRAŠEK

MED – BALZAM ZA DUŠO IN ŽIVCE

PSIHIČNI VPLIVI LAHKO POVZROČIJO NERVOZNE MOTNJE

Dandanes, ko vse drvi, so med najpogostejšimi obolenji nemir, nervoza, slaba koncentracija, motnje spanja, anksiozna stanja in depresije. Prizadeti so vedno mlajši: številni otroci in mladi ne morejo več sedeti pri miru, v šoli imajo težave s koncentracijo, so razdražljivi ali celo agresivni. Za to je odgovoren živčni sistem, saj so psihične težave in slabo telesno počutje med seboj pogosto povezani. Razburjenje in stres lahko že v nekaj sekundah povzročita silovito bitje srca, znojenje, drhtenje ali bolečine v trebuhu.

Živčni sistem je splet od mikroskopsko majhnih do kot prst velikih vlaken, ki so prepletena po vsem telesu in oskrbujejo vse organe, mišice in žile. Tako imenovane živčne poti posredujejo dražljaje od čutil v možgane. Pri odraslih obsega živčni sistem od 1–5 % celotne telesne teže, od tega pa 90 % pripada možganom. V tem pomembnem organu več kot tri milijarde živčnih celic nenehno upravlja procese presnavljanja in električne dražljaje. Poleg tega so možgani središče našega mišljenja, občutenja in ravnanja. Vplivi iz človekovega okolja, pa tudi psihični in hormonski procesi lahko negativno vplivajo na delovanje možganov in živcev. Razdražljivost, izčrpanost in nespečnost so prav tako kot šibkost in slaba koncentracija, glavobol ali migrena znaki funkcionalnih motenj živčnega sistema. S pravilno prehrano je mogoče okrepiti delovanje možganov in živcev, pri tem pa ima lahko pomembno vlogo med.

MED POSKRBI ZA MIREN SPANEC

Naši možgani nikoli ne mirujejo, saj delajo tudi, kadar spimo. Kljub temu si ta centrala med počivanjem telesa

nabira nove moči. Zadosten spanec, med katerim se spočijemo, je eden najpomembnejših dejavnikov za naše dobro počutje. Vendar številni ljudje slabo spijo, pri tem pa ena motnja spanca ni enaka drugi motnji. Medtem ko nekateri ne morejo zaspati, se drugi ponoči zbuja, spet drugi pa se kljub nemotenemu spancu jutraj prebudijo utrujeni in nespočiti. Kadar ne moremo zaspati, je to pogosto posledica razburjenja, skrbi, jeze ali stresa. Nočno prebujanje pa je velikokrat kazalec resnih obolenj, ki jih je treba medicinsko obravnavati. Pogosto prebujanje je lahko tudi posledica padca krvnega sladkorja. Nepremišljen poseg po uspalnih tabletih nikoli ni priporočljiv, ker številna sredstva motijo potek različnih faz med spanjem, poleg tega pa lahko povzročijo tudi zasvojenost.

Pri prehodnih nervoznih motnjah spanca so pogosto uspešna preizkušena domača sredstva. Tako je v romanskih deželah navada pred spanjem popiti skodelico kamiličnega čaja z mlekom in medom. Pri teh težavah pomaga tudi toplo mleko s koromačem in medom. Ker med spanjem v možganih poteka intenzivna presnova, potrebujejo vedno enako veliko količino energije, ki po večini nastaja z izgorvanjem grozdnega sladkorja. Če pa zvečer zauzijemo premalo ogljikovih hidratov ali pijemo alkohol, se lahko pojavi pomanjkanje spojine sladkorja v krvi. Potenje, moten spanec ali jutranji glavobol so znaki nočnega padca sladkorja. To lahko preprečimo že s skodelico čaja z medom. Med vsebuje množico različnih ogljikovih hidratov, ki različno hitro preidejo v kri. To povzroči, da se vrednosti krvnega sladkorja več ur ne spreminjajo. Posebej ugodna je kombinacija mleka in medu, ker je mleko bogato z mag-

nezijem. Ta mineral je označen tudi kot »protistresni mineral«, ker pomirja in sprošča živce. Mleko z medom spijemo pol ure pred spanjem.

Za tiste, ki zvečer dolgo ne morejo zaspiti, je priporočljiv metin čaj z medom. Pomirjujoči učinek melise je bil znan že za časa Karla Velikega, ta zel pa prav tako ni smela manjkati v nobenem samostanskem vrtu. Napitek je najbolj učinkovit, če ga pijemo najmanj šest tednov po trikrat na dan.

MED POVEČA SPOSOBNOST KONCENTRACIJE

Prehrana pa ne vpliva samo na spanec, ampak tudi na sposobnost koncentracije. Koliko možgani sprejemajo in koliko ne, določajo snovi, ki jih zaužijemo. Sestavine živil prav tako kot na anksioznost, nervozo ali agresijo bodisi okrepijo bodisi omilijo razpoloženje in počutje. Možgani se od vseh drugih organov razlikujejo po tem, da hranilnih snovi ne morejo skladiščiti, temveč so odvisni od redne dobave hranilnih snovi in energije.

Čeprav možgani odraslega obsegajo le 1–3 % celotne telesne teže, porabijo kar 20 % skupne hranilne energije. Glede na to je poraba energije v možganih v primerjavi z njihovo težo desetkrat večja od porabe v drugih organih. Ker med spanjem možgani ne sprejemajo hrane, se ponovi raven krvnega sladkorja zniža in je jutraj na najnižji točki. Kdor hoče jutraj čim prej dobiti zagon, naj si privošči zdrav zajtrk. Priljubljena sveža žemljica in opečeneček z marmelado pa le za kratek čas posreduje dovolj energije. Visoka vsebnost sladkorja v marmeladi in nizka vsebnost balastnih snovi v beli žemljici povzročita hitro zvišanje krvnega sladkorja. Trebušna slinavka se na to odzove s povečanim izločanjem inzulina, ta pa spet povzroči znižanje ravni krvnega sladkorja. Posledica so lahko utrujenost, zmanjšana telesna in psihična učinkovitost, glavobol in občutek lakote. Če si zdaj privoščimo še čokoladno ploščico, se vse ponovi od začetka. Primernejša od žemljice z marmelado sta polnozrnat kruh z medom. Posebej primerni so tudi müsliji z nesladkanimi žitnimi kosmiči z jogurtom ali mlekom, medom in sadjem. Zaradi visoke vsebnosti sadnega sladkorja v medu in balastnih snovi v polnozrnatih moki se ogljikovi hidrati počasneje prenesajo v kri in izloča se manj inzulina. Raven krvnega sladkorja zato ne niha preveč. Energija, ki se več ur enakomerno sprošča, poveča sposobnost koncentracije in učinkovitosti ter zmanjša stanje utrujenosti in izčrpanosti.

MED PRENAŠA SNOVI ZA SREČO

Ogljikovi hidrati niso pomembni samo kot dobavitelji energije v možganih in živcih, ampak so pomembni tudi za

oblikovanje prenosnih snovi, tako imenovanih prenašalcev, ki prenašajo živčne impulze in uravnavajo ritem stanja budnosti in spanca. Nekateri prenašalci izvirajo neposredno iz hrane. Potreba po teh snoveh se povečuje s starostjo, ker pojema število sinaps. Potreba po teh prenašalcih je večja tudi pri stresu, nekaterih boleznih in v mladosti oziroma v obdobju razvoja.

Med najpomembnejših 40 tovrstnih snovi sodijo poleg adrenalina in dopamina še acetilholin in serotonin. Ta ima posebno vlogo: kot regulator v možganih je odgovoren za dobro počutje, potešenost in dober spanec. Poleg tega blaži bolečine in deluje kot antidepresiv. Po sestavi in delovanju je soroden hormonom, zato ga imenujemo tudi hormon sreče. To pomembno snov najdemo v živilih, vendar je možgani ne sprejemajo. Ta organ je namreč s posebno pregrado zaščiten pred vdorom škodljivih snovi, tako da lahko to oviro zaobidejo zgolj izbrane snovi, vendar serotonin ne sodi mednje. Glede na to si morajo možgani to snov proizvesti sami. Za ta namen pa potrebujejo aminokislino triptofan, ki jo vsebujejo beljakovine v hrani. Da bi povečali raven serotonina v možganih, pa ne zadošča zgolj uživanje jedi in pijač, bogatih s triptofani. Predstopnja se namreč lahko pretvori v serotonin, če je na voljo še pet drugih aminokislin: tirozin, fenilalanin, leucin, isoleucin in valin. Poleg tega mora hrana vsebovati več ogljikovih hidratov kot beljakovin in maščob. Ker med izpolnjuje vse te pogoje, je zato posredovalec dobrega počutja tako pri zajtrku kot tudi med obroki. Ta čebelji proizvod pospešuje nastajanje serotonina v možganih, če poleg ogljikovih hidratov odkrije predstopnjo triptofana in pet nadaljnjih aminokislin. Pri nekaterih ljudeh vsebnost serotonina in triptofana v krvi in možganih niha: popoldne se koncentracija serotonina v možganih zniža, koncentracija triptofana v krvi pa se zviša. To neravnovesje se kaže v utrujenosti, izčrpanosti, glavobolu in povečani želji po sladkarijah. Utrujenost najbolje premagamo, če dopoldne ali popoldne zaužijemo obrok, bogat z ogljikovimi hidrati. Primerna je kombinacija medu z ovsenimi kosmiči, banano ali ananasom.

MED BLAŽI GLAVOBOL

Vsaka tretja odrasla oseba ima občasne, vsaka peta oseba pa pogoste glavobole. Te težave pozna že vsak deseti šolar. Glede na vzrok razlikujemo dve obliki glavobola: v nekaterih primerih je napad glavobola posledica neke druge bolezni. Pri tako imenovanem primarnem glavobolu pa je bolečina samostojen pojav. Sem sodijo pogosti tenzijski glavoboli, ki lahko trajajo od nekaj ur do nekaj dni. Napečnost mišic je prav tako posledica vzrokov, kot so strah, jeza, izčrpanost in drugi psihični dejavniki.

OGLEJTE SI SPLETNO STRAN ČZS

<http://www.cebelarska-zveza-slo.si>

K pojavu glavobola prispevata tudi neredno uživanje hrane in hrana, ki ne vsebuje dovolj hranljivih snovi. Tako postanejo na primer žile ob pomanjkanju magnezija občutljivejše in se hitreje krčijo. Zaradi tega se v možganih pojavi pomanjkanje kisika, to pa povzroči hud glavobol. Pri prehrani, ki je bogata z beljakovinami, možganom primanjkuje serotoninina, poveča pa se občutljivost za glavobol. Če nam uspe zvišati raven serotoninina v možganih, tudi bolečina popusti. To dosežemo z uživanjem živil, bogatih s triptofanom. Med vsebuje povprečno 3,84 mg triptofana na 100 g suhe mase medu. Ker je med hkrati bogat tudi z ogljikovimi hidrati, se poveča nastajanje inzulina. Ta hormon povzroči, da aminokisliline iz hrane intenzivneje prehajajo v mišice. Predstopnja v večji količini prodrje v možgane in poveča se nastajanje serotoninina. Učinek je še posebej ugoden, če s hrano uživamo malo beljakovin. Če želimo z medom ublažiti glavobol, priporočajo, da medu ne uživamo z mlekom, temveč s sadjem. Zelo priporočljiva je na primer sadna solata z dodatkom limoninega soka, olja in medu. Enak učinek ima tudi polnozrnatna žemljica z medom, če ob tem zaužijemo še nekaj sadja ali spijemo kozarec nesladkanega sadnega soka. Posebej primeren pri bolečinah je lipov med, ki deluje sproščujoče in sprosti krče. Pri hudem glavobolu lahko pomaga tudi med v kombinaciji z ingverjem. Prej ko bomo začeli ukrepati pri prehrani, več je možnosti, da nam bo uspelo ublažiti bolečine.

SKLEP

Pri težavah z živci ni treba vedno poseči po zdravlilih. Že stoletja je znan blagodejni učinek medu na živce in možgane. Dandanes se veliko ljudi vrača k starim, preizkušanim sredstvom in metodam. Ob pravilni uporabi je lahko med dragocena pomoč pri ohranitvi moči in kreptivi odpornosti, saj preprečuje in blaži lažje zdravstvene motnje in izboljša počutje. Ob poznavanju zdravilnih učinkov narave pa nikakor ne smemo prezreti znakov resnih obolenj. Postopki naravnega zdravljenja niso nadomestilo, temveč dodatek k šolski medicini.

ŠE NEKAJ RECEPTOV:

Čaj iz cintronske melise z medom

Tri čajne žličke drobno nasekljanih lističev citronske melise prelijemo s 1/4 litra vrele vode in pustimo stati 10 minut. Čaj precedimo in po okusu sladkamo z medom. Vsaj šest tednov vsak dan popijemo po tri skodelice čaja.

Kamilični čaj z mlekom in medom

Dve zvrhani čajni žlički kamiličnih cvetov prelijemo s 1/4 litra vrele vode, pustimo stati 10 minut in precedimo. Primešamo 60 ml toplega mleka in sladkamo s čajno žličko medu. Skodelico čaja spijemo pred spanjem.

Mleko s koromačem in medom

Sveži gomolj koromača drobno nasekljamo in zavremo v 1/4 litra mleka; na majhnem ognju naj vre deset minut. Precedimo in ohladimo na 30–40 °C. Vmešamo dve jedilni žlici medu in spijemo pol ure pred spanjem.

Banana na žaru

Ena banana, 1 jedilna žlica medu, 1 jedilna žlica kokosovih kosmičev

Neolupljeno banana pečemo na žaru toliko časa, da olupček popolnoma počrni. Banano položimo na krožnik, olupček prerežemo, po banani polijemo žlico tekočega medu, potresemo s kokosovimi kosmiči in pojemo z žlico.

Sadna solata (za dve osebi)

Ena banana, 250 g ananasa v koščkih, 250 g različnega sezonskega sadja, 2 jedilni žlici in pol pinjol ali grobo nasekljanih mandljev, 1 jedilna žlica limoninega soka, 4 jedilne žlice nesladkanega grozdnega soka, 1 jedilna žlica medu.

Sadje olupimo, očistimo in narežemo na kocke. Pomešamo sadje in pinjole oz. mandlje, dodamo limonin in grozdni sok, prelijemo z medom ter dobro premešamo.

Ingverjev čaj proti glavobolu

20 g svežega gomolja ingverja olupimo in fino nastrgamo. Zavremo v posodi s 1/4 litra vode in kuhamo 5 minut. Precedimo in po okusu sladkamo z medom. Pijemo mlačno.

VABILO NA AMBROŽEV PLES

Druženje čebelarjev ob prazniku sv. Ambroža, ki ga že tradicionalno, pripravljata Slovensko akademsko čebelarstvo društvo (SAČD) in Čebelarstva zveza Slovenije (ČZS). Ples bo v **PROSTORIH ZDRAVILIŠČA ŠMARJEŠKE TOPLICE V SOBOTO, 4. DECEMBRA 2004** s pričetkom ob **19. uri**. Cena vstopnice, ki vključuje večerjo in zabavni program je 8.500 tolarjev. Vplačila vstopnic za Ambrožev ples sprejema Barbara Zajc (tel.: 01/ 72 96 100) v pisarni tajništva ČZS na Brdu pri Lukovici vsak dan od 8. do 14. ure. Denar za vstopnice lahko nakažete tudi po pošti z nakaznico na naslov ČZS, Brdo pri Lukovici 8, 1225 Lukovica, z oznako za Ambrožev ples. Število prostih mest je omejeno. Prijave sprejemamo samo do zasedbe mest, zato vas prosimo da pohitite.

Kdor želi, lahko prenoči v Zdravilišču Šmarješke toplice. Cena nočitve z zajtrkom v dvoposteljni sobi hotela Krka**** znaša 11.750 tolarjev, v hotelu Šmarjeta**** pa 13.250 tolarjev, cena nočitve z zajtrkom v enoposteljni sobi hotela Krka znaša 14.700 tolarjev, v hotelu Šmarjeta 16.200 tolarjev. Nudijo 10 % popust na nočitve, če bo prespalo več kot 20 oseb. Rezervacije na tel.: 07/ 384 34 00, e-pošta: booking.smarjeske@krka-zdravilisca.si

Marjan Papež, tajnik SAČD

Bolezni čebel

Eduardo JUNQUEIRA¹,
Giancarlo A. PICCIRILLO²,
David de JONG³

LABORATORIJSKI POSKUS OPAZOVANJA VEDENJA VAROE (*Varroa destructor*) MED ISKANJEM GOSTITELJA

Uvod

Pršica varoa (*Varroa destructor*) že nekaj časa povzroča največje izgube v čebelarstvu. Precej naporov je bilo doslej vloženih v reševanje problema varoze, saj prizadete, a nezdravljene družine umirajo po vsem svetu. Ker samice varoe vdirajo v celice s čebeljo ali trotovsko zalego in se tam razmnožujejo, je eden od načinov preprečevanja širjenja njihove populacije preučevanje snovi, ki v celicah z zalego privlačijo varoo. Lovljenje varoe v trotovskih celicah, ki jih napadajo raje kot celice čebel delavk, lahko sicer zmanjša prizadetost družine, vendar v manjšem obsegu. Z več poskusi so skušali ugotoviti, kako varoa izbira celice zalege za svoje razmnoževanje. Varoa gre pod ličinko in se potopi v hrano pod njo. Lahko da imajo hrana ličinke, ličinka in sat določene lastnosti, ki varoi pomagajo izbrati primerno celico. Različni dejavniki, kot so rasa čebele, podnebje, notranja širina celic zalege in tip čebelje ličinke, vplivajo na število celic zalege, v katerih se bo naselila varoa. Tudi globina celic, hrana ličinke, dejstvo, ali je bil sat že zaležen ali ne, in druge snovi vplivajo na privlačnost celic za varoo.

Za preučevanje vedenja varoe in iskanje snovi za biološki nadzor nad njihovim razmnoževanjem je bilo izvedenih že več poskusov. Rozenkranz (1993) je čebelje družine naselil v panjih iz pleksi stekla, da bi ugotovil, kolikšna je privlačnosti ličink medonosne čebele za varoo. Aumeier s sodelavci (2002) je uporabil enak panj, da bi ugotovil, koliko varoe privlačijo izločki kutikule (povrhnice) čebelje ličinke. Nazzi in sodelavci (2002) so na podoben način ugotovili, da izločki hrane ličink vplivajo na gibalno vedenje varoe. Tudi Calderon in Linn (2001) sta za ugotavljanje, koliko varoe privlačijo izločki ličink, bub in hrane zalege, uporabila steklen panj. Krause (1993) je opazoval vedenje varoe v steklenih Petrijehovih posodicah in ugotovil, da največkrat izbere čebele dojlje, Le Conte in sodelavci (1989) pa so panj iz pleksi stekla uporabili za ugotavljanje, kako ličinke trotov privlačijo varoo.

Metode

Iz stopljenega deviškega satja so ročno izdelali 8 mm široke in 7 mm globoke matične lončke. Skupaj so položili

po dva matična lončka in ju zalili s stopljenim voskom. Ko sta bila matična lončka zlepljena skupaj, so jima odrezali vrh, tako da sta bila enake višine. Približno tretjino skupne stene so odrezali, da se je varoa lahko sprehajala iz enega lončka v drugega.

0,8 g sata so raztopili v 5 ml pentana; po 12 urah je bil košček sata že skoraj povsem raztopljen. Raztopino so prefiltrirali in izvleček shranili v posodicah s prostornino 1,5 ml.

Na dno vsakega matičnega lončka so položili košček filtrirnega papirja s premerom 5 mm, še prej pa so z luknjčcem za papir v njem naredili luknjice. Na papir so nato s pipeto kanili 20 μ l izvlečka sata. Počakali so pet minut, da je pentan izhlapel, potem pa so posamezno odraslo samico varoe položili na skupno steno matičnih lončkov. Vse skupaj so pokrili s steklenim pokrovom in dali v inkubator s temperaturo 34 °C in 80-odstotno vlažnostjo. Rezultate so analizirali čez 24 in 48 ur.

Poleg izvlečka sata so na enak način testirali tudi približno 10 mg hrane zalege.

Ta pripomoček bi lahko uporabili tudi za analizo drugih izvlečkov ali neposredno ličinke, in to brez uporabe filtrirnega papirja in pripravljanja izvlečkov.

Rezultati in razprava

Ko so varoo namestili na sredinsko steno celice, je začela raziskovati novo okolje in sčasoma izbrala eno izmed voščenih celic. Navadno varoa poišče hrano zalege in se, obrnjena na glavo, namesti na njeni površini, ki je v pol tekočem stanju. V čebelji družini jih najdemo obrnjene na glavo in delno pogreznjene v hrano zalege, tako da iz nje molijo samo dihalne cevke (peritreme). Če v matičnih lončkih ni bilo hrane, so se varoe po ustaljenih vzorcih gibanja skušale prilepiti na dno celice, dokler niso končno, obrnjene na glavo, ostale na filter papirju ali na vosku na dnu celice.

V pripravljalnem poskusu s sto ponovitvami so imele varoe raje hrano iz celic s trotovskimi ličinkami (36/100) kot matični mleček (64/100); razlike so bile značilne ($P < 0,01$, binominalni test). Ta ugotovitev je bila pričakovana, saj varoa redkokdaj vdre v matičnik. Calderon in sodelavci (2002) so ugotovili, da jih izvleček matičnega mlečka odbija. V tem poskusu pa so ugotovili, da varoa uživa tudi matični mleček, čeprav ima raje hrano trotovskih ličink.

Varoa ima raje izvlečke iz starega satja kot iz novega. Med 90 ponovitvami poskusa je šla varoa 61-krat na filter

¹ Entomology Section, Faculty of Philosophy, Sciences and Letters-FCLRP-USP, 14.040-901 Ribeirão Preto, SP, Brazilia.

² Phytosanitary Department, Arthropod Museum (MALUZ), La Universidad del Zulia, AA. 525, Maracaibo, Venezuela.

³ Genetics Dept., Faculty of Medicine of the University of São Paulo, Ribeirão Preto, Brazilia.

papir z izvlečkom iz starega satja. V preostalih 29 primerih so jo našli na filternem papirju z izvlečkom iz novega satja. Razlika je značilno različna ($P < 0,001$, binominalni test). Podobno ravnanje so opazili tudi v panju, če je varoa lahko izbirala med novim in starim satom.

Na podlagi večine poskusov opazovanja vedenja varoe so dobili primerne in zanesljive rezultate. Opisana tehnika z dvojnimi matičnikom ima to prednost, da je preprosta in poceni. Ugotovili so, da je izzvano vedenje podobno vedenju varoj, ki so jih opazovali v panju, to pa kaže na veliko zanesljivost opisane metode.

VIR:

American Bee Journal, let. 144, št. 8, 625–627, avgust 2004. Prevedla Andreja Kandolf.

LITERATURA

- Anderson, D. L.; Trueman, J. W. H. 2000. *Varroa jacobsoni* (Acari: Varroidae) is more than one species. *Exp. Appl. Acarol.* 24: 165-189.
- Aumeier, P.; Rosenkranz, P.; Francke, W. 2002. Cuticular volatiles, attractivity of worker larvae and invasion of brood cells by *Varroa* mites. A comparison of Africanized and European honey bees. *Chemoecology* 12: 65-75.
- Calderone, N. W.; Lin, S. 2001. Behavioural responses of *Varroa destructor* (Acari: Varroidae) to extracts of larvae, cocoons and brood food of worker and drone honey bees, *Apis mellifera* (Hymenoptera: Apidae). *Physiol. Entomol.*, 26, 341-350.
- Calderone, N. W.; Lin, S.; Kuenen, L. P. S. 2002. Differential infestation of honey bee, *Apis mellifera*, worker and queen brood by the parasitic mite *Varroa destructor*. *Apidologie* 33: 389-398.
- Callis, J. N. M.; Boot, W. J.; Beetsma, J. 1993. Behavior of *Varroa* mites invading honey bee brood cells of different sizes. In: *Asian Apiculture*. L. J. Connor, T. Rinderer, H. A. Sylvester and S. Wongsiri (Ed.), Wicwas Press, Cheshire CT, USA, pp. 499-509.
- De Jong, D. 1997. Mites: *Varroa* and other parasites of brood. In *Honey Bee Pests, Predators and Diseases*. Morse, R. A. and Flottum, K. (Ed.) 3 ed, Root Publishing, Medina, OH, USA. Pp. 279-327.
- De Jong, D.; Morse, R. A.; Eickwort, G. C. 1982. Mite pests of honey bees. *Ann. Rev. Entomol.*, 27: 229-252.

FRANC ŠIVIC

MEDEČI ŠKRŽAT IZGINJA

Fotografija prikazuje spodnjo stran lista jablane, na katerem je bila junija kolonija medečega škržata. Vse osebe je parazitirala znamenita, iz Združenih držav Amerike uvožena osica z latinskim imenom *Neodryinus typhlocybae* iz družine Dryinidae, ki so jo v okolici Padove izpustili pred nekaj leti. Ko je predatorska ličinka uničila vso kolonijo, se je zabubila in v tem stadiju bo prezimila. Na posnetku vidimo še nekaj ostankov škržatkov, na sredini pa ovalni ščit, pod katerim ždi buba omenejane osice. Tam, kjer bomo opazili veliko podobnih prizorov, se prihodnje leto ne moremo nadejati paše na mani.

Foto: Franc Šivic

VABILO ČEBELARJEM ZA UDELEŽBO NA SHODU V PONIKVI

Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije (KGZS) in Slovenska ljudska stranka bosta v sodelovanju z Mariborsko škofijo na zahvalno nedeljo, **7. novembra, ob 12. uri, na Ponikvi** pripravili vseslovenski shod kmetov s slovesno mašo. Ob tej priložnosti bodo slovesno razglasili zavetnika kmetov, slovenskega kmetijstva in kmetijskega slovstva. Mariborski škof dr. Franc Kramberger je sprejel in odobril pobudo Jožeta Romšaka, dr. Marte Ciraj in mag. Andreja Goloba za razglasitev blaženega Antona Martina Slomška za zavetnika kmetov, slovenskega kmetijstva in kmetijskega slovstva. Po maši bo kulturni program. Vseslovenski shod kmetov bo postal tradicionalno romanje slovenskih kmetov k svojemu zavetniku Antonu Martinu Slomšku.

Kot največja stanovska organizacija kmetov se je projektu pridružila tudi Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije, predsednik SLS Janez Podobnik pa je ob soglasju Mariborske škofije na 13. taboru v Senvnici letos javno izrazil podporo predlogu civilne iniciative za razglasitev zavetnika. Ustanovljen je bil tudi organizacijski odbor, ki ga sestavljajo: dr. Marta Ciraj, Jože Romšak, mag. Andrej Golob, Peter Vrisk, Jurij Malovrh, Jože Palčnik, Miha Herman in Marjan Papež.

Ker je čebelarstvo kmetijska panoga je prav, da tudi čebelarji sodelujemo na tem shodu v slovesnih uniformah in s prapori, zato ste na shod vabljeni tudi vsi čebelarji.

Za organizacijski odbor: **Marjan Papež**

Izkušnje naših čebelarjev

MARJAN DEBELAK

TUJI ROJI SO KAR PRIHAJALI IN PRIHAJALI ...

Kako nenavadno je bilo to čebelarstvo leto, sem omenil že v članku, objavljenem v 10. št. Slovenskega čebelarja, v katerem sem na kratko opisal moje pripetljaje z veliko jesensko-zimsko oslavitvijo čebel in nato nepričakovano hitrim spomladanskim okrevanjem, ki je preraslo v izjemno bujen razvoj. Letos pa so se nenavadnosti nadaljevale tudi v rojnim obdobju. Nenavadno je bilo namreč silovito nagnenje k rojenju. Kot da bi čebeljim družinam, ki so bile v določenem obdobju zelo ogrožene in celo tik pred propadom, tudi ta izkušnja pripomogla k eksplozivni sli po razmnoževanju za ohranitev svoje vrste. Tej nekoliko mistični domnevi bi bolj verjel, če se ne bi prav letos pojavile tudi precej klasične podnebno-pašne razmere za spodbujanje rojivosti, torej ne premalo in ne preveč pomladne paše. Toliko, da so se družine lahko hitro razvile do polne moči, in to brez preobilne medene blokade plodišča. Kako je bilo potem na vrhuncu razvoja, ko ta pogosto preide v rojivost, pa je bilo odvisno predvsem od čebelarjevih posegov. Posebno metodo,

Kraj, ki so si ga kdaj ve zakaj izbrali pobegli tuji roji, je zunanja vbojna stranica čebelnjaka. Letos so se roji tam naselili kar v šest nastavljenih panjev.

Foto: M. Debelak

Takole so se prileteli roji letos vseljevali v lovilne panje.

Foto: M. Debelak

poleg splošno znanih, s katero sem letos krotil rojivost svojih čebel, bom opisal v drugem prispevku prihodnji mesec.

Najbrž sem eden redkih čebelarjev, ki mu letos ni izročila nobena družina. Kljub temu pa pri mojem čebelnjaku nisem bil prikrajšan za rojna doživetja! Kaj se je dogajalo?

Moja dolgoletna navada je, da skušam zgolj za čebelarški užitek privabiti kakšen pobegli tuji roj v nastavljen panj. Kakšno leto ni nobenega. Vse do letos so v enem letu prileteli največ trije. Letos pa je bil pravi naval! Priletelo jih je šest, tako da sem komaj sproti nastavljal nove panje na polico in jih pritrjeval na steno čebelnjaka. Čeprav imam v čebelnjaku poleg naseljenih panjev vedno tudi nekaj praznih z odprtimi žreli, se za te panje izvidniške rojne čebele nikoli niso zanimale, nasprotno pa so za tuje roje nadvse privlačni panji na stranskem pročelju mojega čebelnjaka, obrnjenega proti severovzhodu.

V nastavljeni (lovljni) panj vstavim prazne satnike in v njih s kepicami voska, ki ga dobim kar iz satnic, pod zgornjo letvico v sredino pritrđim približno centimeter široke satnične trakove. Včasih žrelo panja nekoliko namažem z medom, v panj pa dam nekaj listov melise. Da utegne prilete roj, mi najprej pokažejo čebele, rojne izvidnice, ki si začnejo ogledovati in tudi braniti izbrani panj. Če se število čebel izvidnic povečuje, tako da je videti, kot bi bil panj naseljen, je res velika verjetnost, da bo ob ugodnih vremenskih razmerah sredi dneva tudi zares priletel v panj. Tedaj sem še bolj na preži s pripravljenim fotoaparatom in videokamero. Če imam srečo, zaslišim in vidim že prihajajoči roj. Nato se roj curkoma usmeri k žrelu panja, ki so ga izbrale rojne izvidnice. Vseljevanje v panj traja tudi pol ure in več, odvisno od velikosti roja. Sredi dogodka je lovljni panj skoraj v celoti prekrit z rojnimi čebelami, ki delno visijo tudi pod žrelom, čeprav čebele vztrajno lezejo v panj. Za vsakega ljubitelja čebel je ta pogled res enkratno doživetje!

Kot je videti, so letos roji zaradi obnorelosti čebel z rojivostjo prehiteli čebelarje, tako da številnim vseh ni uspelo uloviti. Taki roji so bili prepuščeni naravnemu namonu selitve. Dogodilo se mi je, da je v novo nastavljen panj nov roj priletel že takoj naslednji dan, ko si ga izvidnice še niso mogle dobro ogledati. Včasih pa je trajalo ogledovanje izvidnic več dni, preden je prilel roj, ali pa so te nenadoma izginile, to pa je bil znak, da si je roj našel drugo bivališče – najverjetneje ga je kdo ogrebel.

Vsi ti dogodki in opazovanje čebel so mi v veliko veselje, čeprav mi ga je letos na koncu skazila novica o bolezenskih znakih hude gnilobe pri čebelah v nekaterih nekoliko bolj oddaljenih čebelnjakih. K sreči so veterinarski inšpektorji ugotovili, da so vse čebele tako v mojem kot tudi v bližnjih čebelnjakih zdrave. V prihodnje bom verjetno moral zaradi te bojzani odpovedati gostoljubje takim pritepenčkom, žal pa se bom s tem moral odpovedati tudi čudovitim čebelarškim doživetjem. Na srečo mi bodo o dogajanju ob čebelnjaku ostali nepozabni spomini, slike in filmi.

DANILO BEDEK

RAČUNALNIK KOT KOMUNIKACIJSKO SREDSTVO MED ČEBELARJI

Računalnik ni namenjen samo vodenju panjskih kartic, ampak je s povezavo na internet eden izmed najhitrejših posrednikov informacij, bodisi v obliki besedila in slike bodisi v obliki videa. Hočeš nočeš bomo morali čebelarji začeti uporabljati tudi ta način komunikacije, saj prav obveščnost in hiter pretok informacij šepata v marsikaterem čebelarškem društvu. Nekatera društva na tem področju zelo zaostajajo, ker za delo z računalnikom ni pravega interesa. Vzroki so različni, od starostne strukture vodstev, finančnega stanja, ozke usmerjenosti društvenih upravnih odborov do splošne nezainteresiranosti. Prav zdaj vzpostavljajo »mrežo« za komunikacijo med društvi, območnimi zvezami in krovno organizacijo, zato vsem, ki se nam ne bo uspelo prilagoditi, na velikem tržišču Evropske unije ne kaže nič dobrega. Računalnik s povezavo s spletom ne pomeni, da ne bomo več potrebovali papirja, nasprotno, morda ga bomo potrebovali celo več. Ne bomo pa tolkli na pisalni stroj, temveč na tipkovnico računalnika, končno delo bo opravil tiskalnik ali pa bomo napisano po elektronski pošti v nekaj sekundah poslali kamor koli po svetu. Hitre internetne povezave nam omogočajo prenos videoposnetkov ali tudi sodelovanje na videokonferencah. Sam prek računalnika oziroma interneta urejam kar 90 odstotkov vseh dejavnosti s področja marketinga in prodaje tudi številne druge za-

deve. Vsega tistega, kar je napisano, ni mogoče zanikati ali izpodbijati, poleg tega pa ostane v računalniku tudi shranjeno. Zelo lep primer je preskrba s sladkorjem letos spomladi pri nas v Prekmurju, saj nam je Tovarna sladkorja Ormož poslala nekaj let skladiščen sladkor. Ni me motila letnica, temveč kakovost blaga, saj je bilo to neprimerno za prodajo. Sam sem prejel 2.000 kg sladkorja, vreče pa so bile videti kot kupi betona, zato seveda s takim blagom nisem bil zadovoljen. Ker doma oziroma v bližnji okolici problema ni bilo mogoče rešiti, sem še tisti večer napisal reklamacijo v TSO in podjetje Medex, d. d., ki je naročilo sladkor za čebelarje. Vsebinsko pisma sem posredoval tudi debatni skupini »čebelarji« in ČZS, tako da je bila s problemom seznanjena širša čebelarška javnost, to pa je bila za TSO precej »negativna« reklama. Že naslednji dan se je oglašil komercialist tega podjetja in prosil za ogled sladkorja. Čez dva dni si je sladkor tudi ogledal in takoj obljubil, da bodo ves sladkor brezpogojno zamenjali z lastnim prevozom in svojo delovno silo. Tudi podjetje Medex se je dejavno vključilo v reševanje tega problema in na teren napolnilo voznika, da je v sodelovanju s predstavnikom območne zveze pobiral vzorce. Rezultat vsega tega je bil, da je TSO samo meni brezpogojno zamenjala ves sladkor, vsi drugi naročniki pa so si izgovorili za dva tolarja nižjo ceno za kg

cementiranega sladkorja. Seveda je to po mojem le pesek v oči. **Tako v tem primeru kot v številnih drugih sta se torej obrestovala računalnik in moč internetne komunikacije.**

Še nekaj besed o **protestnem shodu slovenskih čebelarjev 23. septembra letos v Ljubljani.** Mirne vesti lahko napišem (čeprav me bodo nekateri kritizirali), da vsa čebelarstva niso opravila svoje naloge tako, kot bi jo morala. Nekatera društva svojih članov sploh niso seznanila s protestnim shodom, kaj šele, da bi jim podrobno pojasnila, zakaj sploh gremo tja. V javnosti sem osebno slišal najrazličnejše dezinformacije. Vsekakor bodo morala čebelarstva v svojih vrstah poiskati nekoga (nekakšnega »informatika«), ki bo skrbel za digitalno komunikacijo, spletne strani društva in še za kaj. Prepričan sem, da je v vsakem društvu mogoče najti človeka, ki bi prevzel te naloge.

Iz tuje literature

Avtor: **DR. KLAUS WALLNER**
Prevod: **IVAN JURKOVIČ**
Vir: **ADIZ, 11/01**

ROKE STRAN OD PRAŠKA ASUNTOL!

Splošno je znano, da so čebelarji iznajdljivi ljudje. Poleg številnih koristnih »pogruntavščin« pa se jim porajajo tudi manj razveseljive zamisli. Eden takih dvomljivih prebiskov je tudi zatiranje varoe z asuntolom.

NEVARNA MEŠANICA

Ker že znana sredstva, kot sta bayvarol in apistan, ki vsebujejo sintetične piretroide, na katere postaja varoa vse bolj odporna, marsikje ne učinkujejo več, so tudi naši čebelarji prevzeli zamisel, ki verjetno izvira iz južnega dela Italije, in začeli čebelje družine posipavati s praškom asuntol oziroma z mešanico asuntola s sladkornim prahom. Ta način zatiranja postaja zdaj med čebelarji zelo popularen. Asuntol je sicer klasično sredstvo za zatiranje zunanjih parazitov pri domačih živalih. V evropskih državah asuntol ni več v prosti prodaji, vendar so si čebelarji nakopili precejšnje zaloge.

Pred nekaj leti je bilo to sredstvo še mogoče dobiti v tekoči obliki, bilo pa je nekakšna predhodnica splošno znane sredstva perizin. Obe obliki asuntola vsebujeta razmeroma visoko koncentracijo insekticida kumafos (perizina – op. p.).

PRETRESLJIVE KOLIČINE OSTANKOV

Ob analizi medu, voska in propolisa že zdaj prepogosto najdemo ostanke kumafosa. Perizin je še vedno zelo iska-

To pisanje je nastalo kot dobronamerno opozorilo in pobuda za nadaljnje delo društev ter izvoljenih posameznikov. Ni moj namen kritizirati, ampak pokazati na napake, ki jih moramo čim prej odpraviti. Seveda so nekatera društva že kupila računalnik in ga s pridom uporabljajo pri svojem delu. Kolikor mi je znano, so tudi območne zveze dobile svoje prenosne računalnike, ki so jih kupile na podlagi razpisa ČZS. Samo upam, da jih njihovi predstavniki tudi uporabljajo.

Kot letošnji pisec »opravič« sem navezal stik s številnimi ljudmi in to, kar sem napisal, je mnenje več čebelarjev. Zato je naloga vseh odgovornih, torej tistih, ki so v društvi prevzeli določene funkcije, da izboljšajo svoje delo in upravičijo zaupanje članstva. Poleg neposrednih »opravič« skušam sicer v svojem pisanju tudi sam poudariti nekatere »šibke točke« naše organiziranosti, kajti tudi to je eden od dejavnikov uspešnejšega čebelarjenja.

no sredstvo za zatiranje varoe. Analiza vzorcev medu iz Italije je pokazala, da je zaradi potresanja tega prahu po čebelah ali po satnikih v vseh čebeljih pridelkih velika količina ostankov tega sredstva.

Vsebovali so jih vsi pregledani vzorci. Pri nekaterih vzorcih medu so bili ostanki desetkrat večji kot ob uporabi perizina. Medtem so prispeli v laboratorij tudi že prvi vzorci domačega medu, ki kažejo na uporabo praška asuntol.

PREHOD SREDSTVA V MED

Mešanico v prahu čebele raznašajo po vseh delih panja. Na dlačicah raznašajo visoko koncentrirano sredstvo in ga seveda z dlačic otrešajo tudi v celice, v katerih prehaja v hrano in zastruplja celične stene. Obilno posipan prašek že neposredno prehaja v zgornje dele celic.

Takoj ko čebele prinesejo v celice med, sredstvo iz celic preide tudi v med ali zimsko zalogo.

POZIV VSEM ČEBELARJEM

Nikar ne uporabljajte praška asuntol za zdravljenje čebeljih družin! S tem sicer uspešno zatirate varoo, vendar hkrati škodujete kakovosti in slovesu našega domačega medu. Ob uporabi tega sredstva je brez kakršnega koli dvoma mogoče najti in izmeriti ostanke v medu in drugih čebeljih pridelkih. Zato roke stran od tega sredstva!

FRANC ŠIVIC

GLAVAR TUDI NA PLATNU

Že nekaj let si prizadevam, da bi posneli film o Petru Pavlu Glavarju. Dokumentarne, igrane ali poligrane filme so posneli o vseh mogočih ljudeh, tudi o takih, ki so za naš narod veliko manj pomembni, kot je Glavar. Komur koli sem doslej to predlagal, vsak mi je odgovoril enako: ni denarja. Letos mineva 220 let od njegove smrti, in ker bi se za tak jubilej spodobilo narediti neko avdiovizualno predstavitev tega moža, sem se projekta lotil sam. Kot predsednik komisije za ohranjanje čebelarstva sem čutil, da je to pravzaprav moja dolžnost. V razmero-

ma kratkem času sem v računalniškem programu Power Point naredil 30-minutno oddajo. V njej se vrstijo posnetki krajev, v katerih je Glavar živel in deloval, ob tem pa nam v prvi osebi sam pripoveduje zgodbo svojega življenja od rojstva do smrti. Posebej sem seveda poudaril njegovo čebelarstvo, saj je predstavitev namenjena predvsem slovenskim čebelarjem, vendar je pripoved tako preprosta, da je razumljiva tudi nečebelarjem. Konča se z Glavarjevim pozivom, naj ga čim pogosteje obiskujemo na Lanšprežu, kjer nas bo razveselila lepo obnovljena kapela sv. Jožefa nad njegovim grobom.

Krstno predvajanje oddaje je bilo 2. septembra 2004 v dvorani kulturnega doma v Novi Gorici. Predstavitve se je udeležilo približno 200 čebelarjev, predvsem iz Primorske, saj so primorski čebelarji tedaj praznovali 90-letnico ustanovitve Čebelarskega društva za Goriško. Odzivi gledalcev po premieri so bili ugodni, to pa me je spodbudilo, da se na podoben način lotim predstavitve še katerega od znamenitih mož naše čebelarstva preteklosti. V prvi vrsti si to zasluži Anton Janša, za njim morda Peter Danjko, temu pa bi lahko sledil še Anton Žnidaršič. Tu so še naši znameniti čebelarski trgovci, kot so baron Rothschild, Mihael Ambrožič in Jan Strgar, potovalni učitelj Ivan Jurančič ter velečebelar Kirar in seveda Janko Pislak. Prav z njim sem že začel prva snemanja in upam, da jih bom prihodnje čebelarstvo sezono tudi končal.

Iluzorno bi bilo pričakovati, da bom oddaje o vseh omenjenih pripravil sam. Navrgel sem samo nekaj imen z željo, da bi se še kdo iz naše čebelarstva srenje opogumil in zagrizel v ta posel. Glede na izkušnje, ki sem si jih pridobil pri delu z Glavarjem, lahko vsem navdušencem marsikaj svetujem ali celo sodelujem z njimi, če to želijo. Že zdaj jim povem, da je mogoče narediti zelo lepe stvari brez velikih denarjev, seveda ob predpostavki, da čas ni denar. Prav časa pa nam takšni projekti vzamejo veliko.

Obnovljena kapela P. P. Glavarja je letos dobila še novo fasado.

Foto: F. Šivic

ČEBELARSKA RADIJSKA PREDAVANJA V NOVEMBRU 2004

Novembra 2004 boste v oddaji Kmetijski nasveti na prvem programu Radia Slovenija lahko poslušali:

- **v torek, 16. novembra, ob 12.30**, bo g. Borut Preinfalk, dr. vet. med., govoril kako ravnamo s čebelami pozimi.

Urednica Ivanka Polanec

ALOJZ PODJAVORŠEK

ČEBELARSKI PREDAVATELJ DR. ANDREJ FIDELJ – 90-LETNIK

Dr. Fidelj je bil rojen 11. novembra 1914 na Kalu pri Košani. Leta 1921 se je družina iz okupirane Primorske preselila v obmejno štajersko vasico Sv. Jurij ob Pecnici. Tam je obiskoval ljudsko šolo, od leta 1928 do 1936 pa je obiskoval klasično gimnazijo v Mariboru, kjer je tudi maturiral.

Leta 1936 je v Beogradu začel študirati veterino, tam je tudi absolviral, po treh rigorozih in doktorskem delu iz fiziologije pa je leta 1943 doktoriral na Dunaju.

V letih 1944 in 1945 je praktical v Oggenburgu na Nižjem Avstrijskem. Od leta 1945 do 1948 je bil okrajni veterinar na Prevaljah in v Dravogradu, nato do leta 1951 strokovni predavatelj na Nižji veterinarski šoli v Kočevju, od leta 1951 do upokojitve pa je služboval kot veterinar-

ski inšpektor Medobčinske uprave inšpekcijskega nadzorstva občin Maribor, Lenart in Slovenska Bistrica. Upokojil se je 30. junija 1985.*

Mariborski čebelarji smo prizadevanja in ukrepe veterinarskega inšpektorja dr. Andreja Fidelja za zdravo in uspešno čebelarjenje sprejemali s spoštovanjem in razumevanjem. Njegova prijazna, strokovna »opozorila« so imela bolj izobraževalni kot strogo zapovedovalni značaj, zato smo ga čebelarji sprejeli kot sodelavca in prijatelja. Postal je častni član našega društva. Dr. Andrej Fidelj je bil tudi redni predavatelj za čebelarstvo na mariborski srednji kmetijski šoli. Za njegovo prizadevno izobraževalno in mentorsko delo v čebelarstvu mu je Čebelarska zveza Slovenije 21. aprila 1974 podelila odličje Antona Janše I. stopnje.

Mariborski čebelarji mu ob visokem jubileju želimo še trdnega zdravja in sproščena leta med prijatelji čebelarji.

* Iz knjige Dr. Andreja Fidelja Spomini in srečanja

DR. ANDREJ FIDELJ, dr. vet. med.

DR. FILIP TERČ IN NJEGOVO DELO NA PODROČJU APITERAPIJE (1844–1917)

Ker se čebelji pik tudi pri nas vse bolj uveljavlja kot zdravilno sredstvo v humani medicini, je v Mariboru zaslovel dr. Filip Terč. Zdravnik, ki osebno ni poznal nobenega tujega apiterapevta, je bil prvi v Srednji Evropi, ki ni samo raziskoval čebeljega pika s čebeljim strupom oz. apitoksinom in njegovega delovanja, ampak je z njim že leta 1879 uspešno in množično zdravil revmatične bolnike. Ker je bil tudi sam revmatik, je kot čebelar in zdravnik ugotovil, da so mu čebelji piki, ki se jim čebelar kljub zaščiti ne more povsem izogniti, ublažili revmatične bolečine. Po več letih opazovanj je ugotovil, da obstaja svojevrsna povezava med revmatizmom in čebeljim strupom. Na podlagi tega izziva je začel terapevtsko eksperimentirati s čebeljimi piki. Kaj kmalu se je prepričal, da čebelji strup, ki ga revmatik dobi v telo s čebeljimi piki, učinkuje zdravilno. Ugotovil je tudi, da so številni bolniki po tej terapiji popolnoma ozdraveli.

Dr. Filip Terč, po rodu Čeh, se je rodil 30. marca 1844 v kmečki družini v Praporištu blizu Domažlic, 25 km od zdajšnje bavarsko-češke meje. Medicino je študiral na

Dunaju in leta 1869 tam tudi promoviral za doktorja medicine. V dunajski splošni bolnišnici se je strokovno izpopolnjeval in postal kirurški klinični asistent. Na Dunaju se je poročil z Rudolfovo Valenta, hčerko direktorja mariborskih Delavnic Južne železnice. Ko se je leta 1876 z družino preselil v Maribor, je vso svojo pozornost namenil splošni medicinski praksi in čebelarstvu, ki mu je ob svojem znanstvenem delu ostal zvest vse do smrti leta 1917. Iz prvega zakona je imel sina Rudolfa, ki je bil rojen 12. aprila 1875 v Plznu, pozneje pa je na Dunaju postal okulist. Drugič se je Terč poročil z Mariborčanko Katarino Scherbaum. Z njo je imel sina Hansa in hčerko Margareto.

V Mariboru ni bil znan samo kot dober zdravnik, ampak tudi kot dober čebelarski strokovnjak. Že dve leti po svojem prihodu v mesto ob Dravi je bil namreč izvoljen za predsednika podružnice Štajerskega čebelarskega društva.

Iz poročila o letnem občnem zboru čebelarskega društva v Mariboru, ki je bil marca 1893 v gostilni Fr. Girst-

mayrja, je razvidno, da je bil za pripravo zbora in na njem izražene pobude zaslužen zlasti »čebelarški oče« dr. F. Terč. Udeležencem je namreč zelo zanimivo predaval o razvoju in razplodu čebel in bil tudi vnovič izvoljen v vodstvo čebelarškega društva. In kot zboru so dr. Terču podelili posebno zahvalo, ker si je kot stalni učitelj čebelarstva na mariborski sadjarški in vinogradniški šoli osebno zelo prizadeval za pospeševanje čebelarstva (Marburger Zeitung, 1. april 1894, str. 5).

Kot češki priseljenec v Mariboru Terč ne preseneča samo s svojim raziskovalnim delom, ampak tudi s svojim intenzivnim zavzemanjem za splošni kulturni napredek tega, tedaj narodno ogroženega mesta. Bil je član mariborske Slovanske čitalnice in eden od ustanoviteljev Narodnega doma v Mariboru. Kot profesor za higieno in somatologijo na moškem učiteljskišči v Mariboru je bodoče učitelje navduševal za praktično čebelarstvo na vasi ter v obdobju pedagoga in direktorja učiteljsišča Henrika Schreinerja mladini odkrival velik pomen čebelarstva v gospodarstvu. O čebelarstvu je predaval po vsem Štajerskem, pa tudi na Dunaju in v Gradcu. Terčeva spoznanja je priznavala tudi takratna medicina, po mnenju številnih pa gre za raziskovalca, ki je znova odkril delovanje apitoksina ter dokazal njegovo učinkovitost pri zdravljenju revmatikov.

Apitoksin so poznali že stari Grki, Egipčani, Rimljani in prebivalci arabskih dežel. Znano je tudi, da sta na ta način uspešno zdravila svoj revmatizem že Karel Veliki in Ivan Grozni. Francoski zdravnik Demarti je v zdravniško prakso v Evropi uvedel apitoksin šele leta 1858. Pri tem pa velja poudariti, da se je Terč intenzivnemu zdravljenju revmatikov s čebeljim pikom posvetil povsem samostojno, neodvisno od Demartija in ruskih zdravnikov Lokumskega in Lubarskega. Terčeva terapija s čebeljim pikom je bila vse do leta 1879 rezultat nekajletnih samostojnih kliničnih opazovanj. Novice o učinku čebeljega strupa vse do druge polovice 19. stoletja niso vzbujale posebne pozornosti, apiterapija pa je v strokovni literaturi ostala neopažena. Terč tudi sam ni bil preveč navdušen nad to metodo, saj je bila aplikacija strupa, ki ga je ročno vnašal s čebeljim pikom neposredno na prizadeto mesto revmatičnega bolnika, precej boleča. Čebele, ki so pripravljene leze skozi odprtino preproste škatlice, je prijel s palcem in kazalcem. Ob tem je bil v začetku pogosto tudi sam izpostavljen bolečemu piku.

Zato je razumljivo tudi zavračanje te metode apiterapije pri zdravnikih, ki so ga želeli posnemati.

Terč je vztrajno nadaljeval svoje poskuse, svojih ugotovitev in spoznanj pa ni nikoli zanimal. Zelo ga je spodbudil uspeh apiterapije na njegovem lastnem primeru revmatizma. Revmatične bolečine so ga popolnoma prenehale mučiti, ko so ga čebele – žuželke, ki jih ni mogo-

če udomačiti – ob ogrebanju rojev, jemanju satovja, krmljenju in drugih čebelarških opravilih pošteno opikale. Čebele so Terču kot zdravniku pokazale pot k posebni medicinski dejavnosti, k apiterapiji.

Svoja dognanja o posebni povezanosti med revmatizmom in čebeljim strupom, še posebej pa pozitivni rezultati apiterapije v njegovi lastni zdravniški praksi, so ga leta 1888 tako opogumili, da je v Wiener Medizinische Presse objavil članek o petnajstih uspešnih primerih zdravljenja revmatizma z apiterapijo pri bolnikih obeh spolov – pri desetih moških in petih ženskah, starih od 14 do 48 let. Po njegovem mnenju pa apiterapija ni primerna metoda za zdravljenje otrok, starih ljudi in bolnikov s hudimi srčnimi obolenji. Bolnike, ki jih je navedel v strokovnem listu, je od leta 1878 do 1881 zdravil tako, da jim je v časovnih presledkih vse do ozdravitve dajal apitoksin. Skupaj jim je tako apliciral 4623 čebeljih pikov.

Kljub boleči, zamudni in dolgotrajni metodi zdravljenja revmatizma je Terč od svojih prvih pozitivnih rezultatov do leta 1912 zdravil kar 660 revmatikov. Od teh jih je ozdravelo 544 oziroma 82 odstotkov, za vse pa je veljalo, da jim ni pomagalo nobeno drugo zdravilo. Največ je bilo bolnikov z mišičnim in kroničnim revmatizmom. Enako uspešno je zdravil tudi primere revmatizma s srčno afekcijo.

Po dolgotrajnih skrbnih kliničnih opazovanjih se je Terč prepričal, da je apitoksin učinkovit samo pri pravem revmatizmu, ne pa tudi pri drugih, revmatizmu podobnih boleznih (sklepnih vnetjih, protinu, kapavici in tuberkulozi). Pri bolnikih, ki so dolgotrajno trpeli za revmatizmom, apiterapija ni bila tako zanesljiva kot pri bolnikih, ki so zboleli pred kratkim. Ugotovil je, da se mora pacient za toliko časa podvreči terapiji, dokler ne postane popolnoma imun na apitoksin. Kmalu je spoznal, da apitoksin ni zdravilo za vsakogar. Skrbno je izbiral indikacije in kontraindikacije za apiterapijo. Terč je ugotovil, da se zdrav organizem drugače odzove na apitoksin kot organizem revmatičnega bolnika. Pri bolnem organizmu se otekline razvije šele po različnem številu čebeljih pikov, ko se pojavi imunost na apitoksin. Za dosego imunosti pa je potrebnih tudi tisoč in več čebeljih pikov. Pojav otekline je Terč uporabil tudi pri diagnostiki revmatizma. Otekline (otok) se pri zdravem človeku pojavi že pri prvem čebeljem piku. Vse oblike bolezni, ki niso revmatične narave, se na apitoksin odzovejo tako kot pri zdravem organizmu.

Iz Terčevih publikacij je razvidno, da je s svojimi eksperimenti in kliničnimi opazovanji pripravljaval pot poznejši alergologiji in imunologiji. Neposredno je spodbudil temeljitejšo raziskavo kemične sestave apitoksina, poleg tega pa je tudi farmacevtsko industrijo spodbudil k proizvodnji zdravil, ki vsebujejo apitoksin. Že več kot 105 let

številni avtorji navajajo Terča kot resničnega znanstvenega raziskovalca – v novejšem času so to npr. Švicar Karl August Foerster, M. Schmitz, B. N. Orlov in drugi. Vrednost njegovih objav, zlasti tistih iz leta 1888, ki so nastale po sedmih letih Terčevega trdega dela, so šele po njegovi smrti priznali številni znanstveniki in univerzitetne klinike.

Naj navedem besede Terčevega vnuka, okulista dr. Rudolfa Tertscha iz Moersa v Nemčiji (ob nemško-nizozemski meji), izrečene leta 1978 na III. mednarodnem simpoziju o apiterapiji v Portorožu: »Kljub razcvetu farmakološke industrije koristnost apitoksina v medicini tudi danes ni pozabljena.« Rudolf Tertsch je po uradni izjavi občine Moers umrl 5. maja 1992. Najbrž je bil brez naslednikov, skoraj gotovo pa brez moških potomcev.

Literature o čebeljem strupu ni veliko. Kakor mi je sporočila dipl. farmacevtka, vodja razvojnega sektorja, programa pomožnih zdravil in zelišč Tovarne zdravil KRKA

iz Novega mesta, gospa Meta Papež, na našem trgu ni nobenega zdravila na podlagi apitoksina. Sredstva iz čebeljih pridelkov so na našem trgu izdelana predvsem na podlagi izvlečka propolisa, fermentiranega cvetnega prahu in matičnega mlečka. V tujini pa je čebelji strup ena od sestavin mazila s komercialnim imenom Forapin-Salbe (v prodaji je po 5 g), ki ga proizvaja Heinrich Mack. Avtor tega mazila je švicarski znanstvenik dr. K. A. Foerster.

Dr. Filip Terč, ugledni zdravnik terapevt, čebelarstvo strokovnjak in popularizator strokovnega vedenja o čebelarstvu, posredno pa tudi o zdravstvu pri mariborskih učiteljskih inštitutih, v mestu ob Dravi ni pozabljeno ime. Za Tremi ribniki, resda na obrobju Maribora, je po njem imenovana ulica, družinska grobnica Terčevih pa na mariborskem Pobrežju še čaka skrbnika pod pokroviteljstvom Zavoda za spomeniško varstvo.

Iz društvenega življenja

JANEZ MIHELIC

ODPRTJE ČEBELARSKEGA DOMA – VELIK USPEH ČLANOV ČD BELTINCI

V delovanju čebelarških društev je veliko dogodkov, ki so z velikimi črkami zapisani v njihove spominske knjige in delovne dokumente, a odprtje doma je zapisano z zlatimi, saj se to po navadi zgodi le enkrat v vsej zgodovini delovanja društva.

Tudi čebelarji ČD Beltinci so v nedeljo, 12. septembra 2004, doživeli ta veliki trenutek, na slovesno otvoritev svojega novega čebelarskega doma v Beltincih pa so povabili tudi prijatelje, predstavnike sosednjih čebelarških društev in predstavnike drugih organizacij.

Prireditve, ki so jo pripravili ob novem čebelarskem domu, so se poleg domačih čebelarjev udeležili tudi predsednik ČZS g. Lojze Peterle, župan občine Beltinci g. Milan Kerman, predsednik ČZDP dr. Stanko Kapun in predstavnik podjetja Medex iz Ljubljane g. Aleš Mižigoj in g. Boris Slavec.

Najprej je predsednik ČD Beltinci g. Štefan Šemen več sto udeležencem slovesnosti predstavil napore čebelarskega društva in tiste člane, ki so največ prispevali k dograditvi doma. Še posebej se je zahvalil županu občine Beltinci g. Milanu Kermanu, ker se je osebno zavzel za zgraditev doma in iz občinskega proračuna zagotovil tudi

večino finančnih sredstev, potrebnih za zemljišče in zgraditev doma. Zahvalil se je tudi drugim sponzorjem, poslovalnici NLB Murska Sobota in Zavarovalnici Triglav MS, vsem čebelarjem darovalcem in tistim, ki so kakor koli pomagali, da bo dom lahko začel opravljati svojo nalogo. Kot je povedal, se bodo čebelarji zbirali v njem za najrazličnejša srečanja in praznovanja, v novih prostorih bodo pripravljali izobraževanja, razstave in številne druge dejavnosti.

Nato so besedo prevzeli gosti. Na govorniški oder je najprej stopil g. Lojze Peterle ter čestital domačim čebelarjem za uspešno opravljeno delo, ob tej priložnosti pa je omenil tudi številne aktualne probleme, ki jih čebelarji občutijo na svoji koži. Bil je kritičen do pristojnih oblastnih organov na državni ravni, saj niso pripravljene dovolj podpreti prizadevanj čebelarjev, ki si kljub vse slabšim razmeram za uspešno čebelarjenje in izgubi državnih podpor izjemno trudijo za ohranitev slovenskega čebelarstva in kranjske čebele, tudi s takšnimi dejanji, kot je tokratno odprtje novega čebelarskega doma. Potem je dr. Stanko Kapun v svojem nagovoru poudaril pomen na novo ustanovljene rejske organizacije pri ČZS, ki bo ob

Pogled na novi čebelarški dom v Beltincih.

podpori slovenske države in Evropske unije zelo pomembno vplivala na večjo čistost kranjske čebele v Sloveniji.

Župan Milan Kerman je nato izrazil zadovoljstvo z veliko aktivnostjo domačih čebelarjev in društva ter jim obljubil nadaljnjo pomoč. Za velik uspeh društva je domačim čebelarjem čestital tudi predstavnik podjetja Medex g. Aleš Mižigoj. Ob tej priložnosti je Čebelarstvo društvo

V prvi vrsti so seveda gostje prekmurskih čebelarjev. V sredini župan in g. Lojze Peterle.

Beltinci podelilo tudi odličja Antona Janše III. stopnje svojim zaslužnim članom. Prejeli so jih: Avguštin Zdravec, Slavko Bencik, Jože Matjašec, Štefan Bakan, Vinko Jerič in Andrej Duh, odličje Antona Janše II. stopnje pa je prejel Štefan Šemen.

Sledil je zelo zanimiv, prekmursko obarvan kulturni program, v katerem so učenci osnovne šole Beltinci pod

Župan g. Milan Kerman je prejel posebno priznanje.

Foto: J. Mibelič

Odličja in priznanja pa so iz rok predsednika društva prejeli domači čebelarji.

vodstvom mentorice Jelke Breznik prikazali prekmurske ljudske ples, člani KUD-a Beltinci pa so pripravili zelo zabavno in domiselno igro »Dva brata včelara«, ki jo je napisal in v njej tudi igral naš najstarejši čebelar g. Franc Horvat.

Sledil je najslavnejši del pridelitve – rezanje traku in blagoslovitev doma. Potem so si gosti in tudi vsi navzoči ogledali notranjost novega doma. Domači čebelarji so v svojih novih prostorih pripravili tudi manjšo razstavo starega čebelarskega orodja ter obiskovalce pogostili z medenim žganjem in izvrstnim pecivom. Pozneje so se čebelarji svoje nove pridobitve veselili ob zvokih domačega ansambla in ob domačih kulinaričnih specialitetah, kot sta bograč, rateš itd. Tako je bilo za vse, ki smo obiskali prekmurske čebelarje zares prijetno in domov smo odšli z najlepšimi vtisi.

Svečanost ob otvoritvi z rezanjem traku.

Foto: J. Mibelić

POPIS ČEBELNJAKOV IN ČEBELARSKI PAŠNI RED

Glede na Uredbo o ukrepih na področju čebelarstva v letu 2004 (Ur. l. RS, št. 49/2004) in Pravilnika o katastru čebelje paše, čebelarskem pašnem redu, prometu s čebelami in programu napovedi medenja (Ur. l. RS, št. 94/2003) je potrebno za **celotno** območje Slovenije pripraviti čebelarski pašni red. Naloga teče vzporedno s popisom in označevanjem čebelnjakov. Čebelarski pašni red morajo izdelati tudi društva, kjer dovozi čebeljih družin niso ustaljena praksa, zato pozivamo vsa čebelarska društva, ki pašnega reda še niso oddala, da to storijo do **5. novembra 2004**. Če do tega datuma dokumentacija ne bo prišla, ne bo možno zagotoviti sredstev za te naloge. Enako velja tudi za popis čebelnjakov, ki ga morajo društva poslati na naslov Čebelarske zveze Slovenije najkasneje do **5. novembra 2004**.

V kolikor čebelarsko društvo ne bo pripravilo pašnega reda, bo le-tega pripravilo sosednje čebelarsko društvo oziroma pristojna regionalna čebelarska organizacija. **Brez potrjenega pašnega reda za celotno območje Slovenije bo v letu 2005 otežen ali celo onemogočen prevoz čebel na pašo za celotno območje Slovenije.**

Poleg tega izdelovalcem pašnega reda polagam na srce modre besede čebelarja Mirka Pavlina: »Če paša je, je ni moralno odrekati drugim čebelarjem.«

Za PRO, **Marko Hrastelj**

STANKO ŽUNEC,
član Čebelarskega
društva Pesnica

ŠTAJERSKI LJUBITELJSKI ČEBELARJI ŽELIMO POSTATI KVALIFICIRANI ČEBELARSKI POMOČNIKI

Pri Čebelarski zvezi društev Maribor (ČZDMb), že vrsto let deluje strokovni debatni klub, v okviru katerega se čebelarji pod vodstvom mentorjev srečujejo vsak tretji četrtek v mesecu in izmenjujejo doma pridobljeno znanje o svoji dejavnosti. Slušatelji lanskega začetnega in letošnjega nadaljevalnega tečaja o čebelarjenju smo vodstvu ČZDMb predlagali, da bi se v šolskem letu 2004/2005 naša skupina pridružila strokovnemu debatnemu klubu

in se na ta način pripravljala za opravljanje izpita za poklic KV-čebelar/čebelarka na Srednji kmetijski šoli Maribor. To bi namreč slušateljem omogočilo debatni način izobraževanja za poklicno kvalifikacijo ali za splošno usposabljanje, urnik praktičnega dela izobraževanja pa bi ostal enak, kot je bil v prvem in drugem, nadaljevalnem tečaju.

V zadnjih nekaj letih smo štajerski ljubiteljski čebelar-

Čebelarji pri čebelnjaku g. Janeza Brvarja.

ji izražali zelo veliko željo po izobraževanju. Samo na tak način namreč lahko dosežemo enoten sistem posegov v zapleteno dejavnost čebelarjenja. Po pravilih čebelarških društev lahko sami organiziramo strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje svojih članov. Naše skupine bi se lahko v okviru organiziranega samoizobraževanja v čebelarških društvih in ob pomoči predsednikov mentorjev pripravljale za strokovni debatni klub v ČZDMb, ki bi ga po urniku obiskovali vsak tretji četrtek v mesecu.

Dozdajšnje več let potekajoče izobraževanje v obliki tečaja se je izkazalo za zelo uspešno, saj smo vsi tečajniki tudi letos brez težav opravili praktični in teoretični del izpita. Po vzoru nekaterih izobraževalnih institucij (DOBA – Evropsko izobraževalno središče, Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza), ki ponujajo možnost vodnega samoizobraževanja, bomo v kratkem tak način dela uvedli tudi v ČZDMb in se na podlagi konzultacij in ob pomoči mentorjev, torej brez predavanj, pripravljali za pridobitev naziva kvalificirani čebelar. Do zdaj smo se izobraževali pod vodstvom 15 strokovno usposobljenih mentorjev, po našem mnenju zelo kompetentnih za nadaljnje usmerjanje samoizobraževanja za pridobitev naziva KV-čebelarja.

Izhodišče učnega programa v ČZDMb je že od leta 2002 **Katalog standardov strokovnih znanj in spretnosti za kvalifikacijo čebelar/čebelarica**, ki so ga ob pomoči koordinacije republiškega centra za poklicno izobraževanje oblikovali pri ČZS. Strokovna skupina čebelarjev ČZDMb je dobila opis del in nalog za predavanja, obdelala je katalog standardov po področjih dela in občasno, skupaj s sekcijo za izobraževanje, preverjala

znanje in spretnosti. Dobili smo skripta o čebelarstvu, ki jih je napisal dr. Jože Rihar, in odskočno desko za razumevanje sveta čebel, učbenik *Čebela se predstavi*, ki ga je napisala Marija Mlaker Šumenjak. Predavatelji so nam posredovali svoje dolgoletne čebelarske izkušnje in nam omogočili dostop do gradiva iz čebelarske knjižnice.

V tretjem letniku izobraževanja za poklic KV-čebelar/čebelarica želimo nadaljevati tako praktično kot teoretično učenje na podlagi omenjenega kataloga standardov in reševanja nalog za dokazovanje usposobljenosti, obravnavati želimo tako literaturo kot strokovno gradivo, pa tudi zakonske predpise, kot so zakon o veterinarstvu, pravilniki ter navodila in ukrepi. Še eden od razlogov, zakaj želimo nadaljevati šolanje za poklic KV-čebelar, je ekološko čebelarjenje, to je področje, za katerega bi v ČZDMb lahko posebej skrbel poznavalec zdravilnih tinktur in postopkov izdelave sveč g. Bračko iz sekcije za medovite rastline.

Med dve leti trajajočim izobraževanjem nas je 35 slušateljev pridobilo veliko teoretičnih znanj in praktičnih spretnosti. Proti koncu nadaljevalnega tečaja smo ugotovili, da nam nekaterim čebelarjenju pomeni veliko več, kot smo mislili do tedaj. Za nas je izobraževanje v debatnih skupinah neke vrste timsko delo, ki že samo po sebi zvišuje stopnjo inovativnosti. Tako sem se kot ekološki pridelovalec tudi sam odločil za iskanje alternative zimskega krmiljenju čebel. Pridelave vitaminsko-zdravilnega medu sem se lotil na drugačen, nov način. Delo v debatni skupini bo v prihodnje pomagalo ovreči ali potrditi moje ugotovitve.

Večina slušateljev nas je čebelarjev začetnikov. Med nami ni skrivnosti in ljubosumja. Ob praktičnem pouku smo neke vrste vajenci. Vsi udeleženci praktičnega pouka smo izdelali različne pripomočke, orodja ali izboljšave za boljše čebelarjenje, pri tem pa bi rad poudaril pomen druženja »enako mislečih«. Že v prvem začetnem tečaju so nam namreč predavatelji in mentorji svetovali, naj se, glede na to, da imamo na razpolago malo ur, družimo in učimo po skupinah, njegov nasvet pa se je izkazal za uspešnega.

Na srečanju kirarjevcev ob 11-letnici druženja in delovanja tega strokovno-debatnega kluba (1993–2004) julija letos pri čebelnjaku ustanovnega člana g. Janeza Brvarja na Hočkem Pohorju smo se seznanili z uspešno konstrukcijo Kirarjevega panja, njegovo donosnostjo in s kakovostjo pridobljenega medu. Ob koncu tečaja smo se zbrali na dveh čebelarskih piknikih. Tako smo se na pikniku pri g. Zidariču seznanili z zatiranjem varoe v narejenem umetnem roju – ometencu z mravljinčno kislino, na pikniku pri g. Brvarju pa z gozdno pašo in najpomembnejšimi proizvajalci mane.

KRATKO POROČILO O TRETJI SEJI UPRAVNEGA ODBORA ČZS

UO ČZS se je na svoji tretji seji, ki jo je vodil predsednik ČZS g. Lojze Peterle, sešel 9. septembra 2004. Udeležila se je večina članov UO, tako da je bil odbor sklepčen.

Najprej je v prvi točki dnevnega reda upravni odbor sprejel zapisnik druge redne in prve pisne seje upravnega odbora. V drugi točki dnevnega reda je upravni odbor razpravljal o izvedbi sklepov (št. 16 in 27) o organizaciji javnega protestnega zborovanja v Ljubljani ter o oblikovanju pogajalske skupine in njenih izhodišč za pogajanja z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Pogajalska izhodišča je pripravila pogajalska skupina, ki je podprla predlog g. Zdešarja, da vsi rejci kranjske čebele, ki se bodo do 15. oktobra 2004 vključili v rejški program za kranjsko čebelo, prejmejo trajno podporo na čebeljo družino ob menjavi matice, in sicer v letu 2004 v višini 2.500,00 SIT. Ta izhodišča je ČZS na treh sestankih konec avgusta 2004 posredovala Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki je predlog pripravilo za Vlado RS, vendar je bila, žal, v pozneje sprejetem vladnem sklepu (2. septembra 2004) določena podpora za kranjsko čebelo le v višini 1.000 SIT pri menjavi matice na panj, in to od leta 2005 naprej.

Zato je predsednik g. Lojze Peterle po burni razpravi, v kateri so nekateri nasprotovali izvedbi protestnega zborovanja, predlagal, da UO potrdi izvedbo sklepov druge seje št. 16 in 27. O tem je sprejel sklep (št. 30), ki govori o tem, da bo javni protestni shod pred palačo Vlade RS v Ljubljani, in to v četrtek, 23. septembra 2004, ob 12. uri, če na pogajanjih ne bo dosežena sprememba višine podpore na čebeljo družino. Ker g. Avgust Gril ni več želel sodelovati v pogajalski skupini, so člani UO namesto njega v skupino imenovali g. Rajka Kalistra. Ker se dr. Stanko Kapun ni nikoli udeležil pogajanj je predsednik predlagal, da se imenuje drugega člana pogajalske skupine. Nato so imenovali novo pogajalsko skupino v sestavi: Lojze Peterle – vodja pogajalske skupine,

Borut Rončević, Rajko Kalister, Boštjan Noč, Franc Šivic, Pavel Zdešar, Marko Hrastelj in Anton Tomec.

V tretji točki dnevnega reda je UO razpravljal o poslovanju ČZS v obdobju od 1. januarja do 31. julija 2004. Člani so poročilo dobili v gradivu. Tajnik g. Tomec je poročal, da so odhodki in prihodki ČZS v okviru finančnega načrta za leto 2004. Poudaril je, da so sredstva kongresa Apimondie do končnega obračuna vezana na posebnem računu. Negotovo pa je financiranje nalog in stroškov g. Hrastelja iz uredbe, sprejete v letu 2004. Po razpravi, v kateri je bilo še nekaj vprašanj, je UO sprejel in potrdil poročilo o finančnem poslovanju ČZS v omenjenem obdobju.

Člani UO so se nato seznanili s poročilom urednika Slovenskega čebelarja o tem, da bo tiskarna zaradi svoje napake pri objavi napačnega poziva na protestni shod prevzela odgovornost v zvezi z morebitnimi stroški.

Predsednik nadzornega odbora g. Stropnik je nato predlagal sklep, da bi s sklepi, sprejetimi na sejah UO ČZS, redno seznanjali članstvo v reviji Slovenski čebelar. Ta sklep je bil soglasno sprejet, prav tako pa tudi njegov predlog, da bi obračun kongresa Apimondie in finančni načrt ČZS za leto 2004 obravnaval NO. Člani UO so nato soglasno sprejeli v članstvo ČZS Čebelarstvo družino Dobje pri Planini. Potrdili so tudi povračilo stroškov za letalsko karto iz sredstev kongresa Apimondie za prihod pokojnega dr. Jožeta Starca iz Švedske na kongres Apimondie 2003 v višini 585 EUR. Čebelarstvu družini Melika so nato soglasno podelili odličje Antona Janše I. stopnje. Tajnik je potem opozoril, da nekatera društva ne jemljejo dovolj resno nalog v zvezi z uredbo o popisu čebeljakov in o pašnih katastrih. Zaradi tega lahko ČZS ostane brez državnih finančnih sredstev za te namene. Prosil je vodstva društev, naj to izvedejo čim prej. Na koncu so za vodenje javnega protestnega zbora imenovali tajnika ČZS g. Toneta Tomca. Seja UO je bila končana ob 22. uri.

Po zapisniku pripravil urednik **Janez Mihelič**

ČEBELARSTVO IN KULTURA

Prireditve v Čebelarstvu centru Slovenije na Brdu pri Lukovici

Kulturno društvo Ferda Vesela iz Šentvida pri Stični je po osmih mesecih končalo projekt »**Panjske končnice nekoč in danes**«. V projektu je sodelovalo približno 60 likovnikov, ki so ustvarili več kot 120 panjskih končnic tako s sodobno tematiko kot tudi s posnetki starih podob. Delo likovnikov je potekalo pod vodstvom akademskega kiparja in restavratorja g. Ljuba Zidarja, profesorice likovne umetnosti ge. Jelke Ropjec in umetnostnega zgodovinarja in etnologa g. Dušana Štepca.

Razstavo najboljših likovnih del z naslovom

»**PANJSKE KONČNICE NEKOČ IN DANES**« bomo odprli 1. 12. 2004 ob 19. uri.

Razstava bo odprta do vključno 25. 12. 2004. – Vabljeni !

Zgodovina slovenskega čebelarstva

KAREL RUSTJA

DROBCI O ČEBELARSTVU IN ŽELEZNICI

(Nadaljevanje iz 10. številke in konec)

Tedaj je prispel na obisk v Slovenijo misijonar Janez Metod Solnce, da bi nekaj slovenskih fantov pridobil za delo v misijonih. Jager se je odločil, da gre z njim v Severno Ameriko, ker pa je bil vojaški obveznik, ni mogel računati na potovanje z urejenimi dokumenti. Brez vseh dokumentov je februarja 1887 v spremstvu misijonarja Janeza Metoda Solnce odpotoval v Ameriko in srečno prispel v mesto St. Paul v državi Minnesota. Tam je študiral teologijo in bil 17. decembra 1892 posvečen v duhovnika. Kot kaplan je služboval v župniji Ascension Church v mestu Minneapolis, leta 1893 pa je bil imenovan za župnika župnije Marshall. Od tam je oskrboval in kot misijonar upravljal nova območja. Predstojniki so v njem spoznali odličnega organizatorja, zato so mu zaupali ustanavljanje novih duhovnih postaj in graditev verskih objektov. Pri tem mu je veliko pomagal tudi njegov brat, arhitekt Janez (John) Jager, ki je za njim prišel v Ameriko. Franc Jager je bil leta 1898 imenovan za župnika župnije Sv. Elizabeta v Minneapolisu in tam je ostal do leta 1908. Povsod je veliko gradil, saj je zgradil 13 cerkva, zato je bil vedno v finančnih težavah. Slab finančni položaj je skušal omiliti s čebelarjenjem.

Začel je tako, da je neko nedeljsko jutro na cvetoči slivi na župnijskem vrtu našel čebelji roj. V njem se je prebudil čebelarški zanos in roj je namestil v star zaboj. Z znanjem, ki mu ga je posredoval vaški učitelj na Uncu, mu je že prvo leto uspelo pridobiti šest panjev. Že leto pozneje je imel 40 panjev in je iz njih iztočil 8 ton medu. S tem si je finančno opomogel. Ob delu s čebelami je zavzeto študiral vso dosegljivo literaturo o čebelah. Imel pa je težave zaradi predsodkov prebivalcev, ki so se bali čebel. Posebno intenzivno se je s čebelarstvom ukvarjal po letu 1908 v novi župniji St. Bonifacius, ki je obsegala prostrano kmetijsko območje, tako da čebele niso motile prebivalcev. Tam je postavil čebelnjak s 100 panji. Uvrstil se je med priznane in vodilne čebelarje in strokovnjake za čebelarstvo. Svet državne univerze v Minneapolisu ga je leta 1913 izvolil za prvega profesorja čebelarstva na oddelku za kmetijstvo (Department of Agriculture). Tako je naš rojak Franc (Francis) Jager med prvimi Slovenci dosegel čast univerzitetnega profesorja v Severni Ameriki. Kot najodličnejšega minnesotskega čebelarja so ga imenovali za predstojnika oddelka za čebelarstvo in vodjo univerzitetne kmetijske poskusne postaje (Agriculture experimental Station of State University), nazadnje pa za svetovalca na kmetijskem ministertvu. Vodil je veliko zborovanj in tečajeve, veliko je predaval in širil znanje o čebelarstvu. O tem je tudi veliko pisal

in pripravljaval radijske oddaje. Kot gost je o čebelarstvu predaval tudi na Univerzi Regina v Kanadi.

Ko so se leta 1917 ZDA pridružile zavezniškim silam (Franciji, Veliki Britaniji, Srbiji ...), je Franc Jager kot predstavnik ameriškega Rdečega križa odpotoval na Balkan. Zaradi znanja jezika in poznavanja razmer, pa tudi zaradi zavzetosti za domovino, ga je ameriški Rdeči križ imenoval za člana poročevalske enote za oskrbo slabo oblečenih in lačnih žrtev vojne na Balkanu. Na podlagi njegovega izčrpnega poročila ga je ameriška zvezna vlada imenovala za vodjo programa ameriške pomoči s činom majorja ter mu dodelila še štiri sodelavce s činom kapetana. To so bili njegov brat, arhitekt Ivan Jager, učitelj za kmetijsko strojništvo Coates P. Bull, računovodja Caryl B. Storrs in učitelj strojništva Sam R. Moffett. Ker je imel velika pooblastila in tudi precej sredstev, je nakupil živila, obleke, semena ter orodje in stroje. V pošiljki je bilo 40 traktorjev in plugov, sejalniki in kosilnice, 20 osebnih in tovornih avtomobilov, mlin in žaga na parni pogon. Vse blago je bilo v zabojih z napisom: »Father Jager – Serbian Relief«. Kljub težavam s prevozom med vojno je pošiljka varno prispela v Marseilles in od tam v zaledje solunskega bojišča. Pri kraju Kremljani je arhitekt Ivan Jager postavil taborišče. Učitelji so domačine in Srbe usposobili za delo s stroji. Obdelali so polja, želi žito in kosili ter sušili seno. Seno so nosači sproti nosili na položaje srbske vojske ter nahranili sestradane in onemogle konje na fronti. Ob obisku vrhovnega poveljnika solunske fronte maršala Francheta d'Espereyja je srbski prestolonaslednik Aleksander dejal Jagru: »Vi ste nam rešili konjenico.« Pozneje se je srbski prestolonaslednik zahvalil tudi ameriškemu Rdečemu križu, Franc Jager pa je bil odlikovan z »redom sv. Save tretjega razreda«. Odlikovani so bili tudi člani njegovega spremstva.

Major Franc Jager se je seznanil tudi z generalom Mišičem in ta ga je prosil, da bi priskrbel šest do deset slovenskih duhovnikov, ki naj bi med katoliškimi prostovoljci na solunski fronti delali kot vojaški kaplani, saj naj bi po mnenju generala Mišiča vojaki najbolj potrebovali dobre katoliške kaplane. Ker se je vojna nekaj mesecev pozneje končala, ta načrt ni bil uresničen. Franc Jager, duhovnik in čebelar, je v spremstvu sanitete sledil fronti proti severu. Pomagal je ranjencem, tolažil umirajoče, pisal pisma in oporoke, skratka, bil je pravi samarijan. To ga je zelo izčrpano, tako da je zbolel. Po ozdravitvi se je vrnil v Združene države in bil imenovan za župnika župnije Mound. Tam je znova »pasel duše in čebele«.

Po vrnitvi s solunske fronte leta 1918 je še deset let predaval čebelarstvo na minnesotski državni univerzi, 31. oktobra 1928 pa je bil na svojo željo upokojen. Leta 1940 je odpotoval v Aleksandrijo na obisk k škofu Danielu Desmondu in tam 30. januarja 1941 tudi umrl.

Železniško čuvajnico nad Bistvo, v kateri sta se rodila Franc in Ivan Jager, so leta 1909 podrli in na istem mestu zgradili novo. Označena je bila kot čuvajnica št. 674 (po številu z Dunaja), leta 1938 pa je bila preštevilčena v čuvajnico št. 419 (iz Beograda). Čuvajnica v zdajšnjem kilome-

tru proge 594,595 od Beograda s hišno številko Bistra 12 je zdaj prazna.

Čuvajnica št. 674 je bila 457,659 km oddaljena od Dunaja, čuvajnica št. 419 pa je bila pred zgraditvijo obvoznice v Borovnici 591,259 km oddaljena od Beograda.

VIRI:

F. Adamič: *Francis Jager (1869–1941)*, Obzornik 1986.

Franci Dovč: *Francis Jager – dubovnik in čebelar*, Vrhnjski razgledi 4, Vrhnika 2003.

ALI JE PANJSKI HROŠČ (*Aethina tumida*) PRIŠEL V EVROPO?

Po informacijah, ki smo jih pred kratkim prejeli po elektronski pošti v uredništvu Slov. čebelarja je komisija EZ, v četrtek 7. oktobra 2004, po faksu obvestila nekatere pristojne službe in čebelarke organizacije, da je potrdila prisotnost nevarnega škodljivca čebel panjskega hrošča (*Aethina tumida*) v čebeljih panjih na Portugalskem. Ta novica je, v kolikor jo bodo potrdile še veterinarske službe, zelo alarmantna za evropske čebelarje. Panjski hrošč je namreč velik škodljivec, ki uničuje čebelje satje, ker se prehranjuje predvsem s cvetnim prahom, ki ga čebele shranijo v celice satja. Sporočilo sta posredovala dr. Friedhelm Berger iz Nemčije berger.friedhelm.dr.lindenhof@t-online.de in dr. Moozbechofer iz Avstrije. Več informacij o panjskem hroščku bomo objavili v naslednji številki Slov. čebelarja.

Urednik **Janez Mihelič**

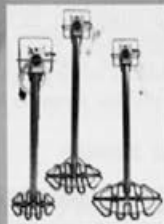

Na zalogi imamo
pester izbor
modelov za
vlivanje sveč.

IZDELAVA ČEBELARSKE OPREME IN TRGOVINA

Logar

IMATE TEŽAVE S KRISTALIZIRANIM MEDOM?

Na voljo so vam različni
grejci za med s termostatom.

Grejci ne pregreva medu,
če pravilno nastavimo
temperaturo. So različnih
oblik in premerov.

LOGAR TRADE, d.o.o.
Zupanova 1, 4208 Šenčur
tel.: 04 25 19 410, faks: 04 25 19 415
e-pošta: info@logar-trade.si
internet: www.logar-trade.si

KAKO NAJLAŽJE PRETOPITI VOŠČINE?

V parnem kuhalniku z vodno paro.
Voda se segrava s plinskim gorilcem.
Voščine prekuhate skupaj z okvirji.
S tem razkužite tudi okvirje.
Kuhalnik je v celoti izdelan iz
nerjavečih materialov.
Postopek je hiter, čist in enostaven.

Našim zvestim kupcem nudimo **KARTICO UGODNOSTI.**

Pri gotovinskem nakupu čebelarke opreme v vrednosti nad 10.000 SIT
priznamo čebelarjem z veljavno čebelarstvo izkaznico 4% popusta.

Delovni čas:

od 8.00 do 12.00 in od 15.00 do 18.00
ob sobotah od 9.00 do 12.00

V spomin

Uredniški odbor Slovenskega čebelarja prosi vse pisce osmrtnic, ki jih objavljamo v reviji Slovenski čebelar, da poleg imena in priimka pokojnega člana čebelarja navedejo še datum rojstva in smrti, če tega nimajo, pa samo letnico rojstva in smrti. Ta podatek pogosto potrebujejo pisci zbornikov društev in podobnih spisov.

Uredništvo

STANE ŽUNIČ (1929–2004)

Da med življenjem in smrtjo ni meje, smo spoznali ob obvestilu, da nas je zapustil Stane. Sredi pogovora o jesenskem krmljenju čebeljih družin in drugih opravilih na vrtu mu je, kljub optimističnemu ozračju, nenadoma zastalo srce.

Rodil se je v Pavičičih pri Črnomlju. Šolal se je za trgovca, potem pa ga je pot pripeljala na Gorenjsko. V Lescah je srečal svojo življenjsko sopotnico. Zgradila sta si hišo, na vrtu ob njej pa si je Stane postavil manjši čebelnjak.

Prve družine je naselil leta 1967 in od takrat naprej so bile čebele stalno pri hiši, spoštovane in skrbno oskrbovane. Navezanos na čebele je občutil že kot otrok, saj je doma v Beli krajini pomagal očetu pri čebelarjenju.

Minulo zimo so mu razen ene pomrle vse družine. Čez leto jih je kupil še pet in na to je bil zelo ponosen.

Usoda pa je hotela, da so družine med jesenskim krmljenjem ostale brez čebelarja in gospodarja. Da ne bi propadle, jih je hčerka skupaj s panji in opremo podarila šolskemu čebelarstvu krožku v OŠ Lesce.

Stane je bil zelo dejaven v društvu: vrsto let je bil blagajnik, član upravnega in nadzornega odbora ter član odbora za satnišnico in ocenjevalec satja.

Za svoje vestno dolgoletno delo je leta 1982 prejel odličje Antona Janše III. stopnje, leta 1997 pa še odličje Antona Janše II. stopnje ter druga društvena priznanja.

Brez Staneta bo v društvu zajzajala velika vrzel. Prijatelju čebelarju hvala za vse, kar je s svojim delom storil za radovljiške čebelarje, učencem OŠ Lesce pa za skrb, da bodo njegove družine še dolgo živele in jih razveseljevale.

Čebelarji ČD Radovljica

RUDI METELKO

Konec maja, na vrhuncu pomladi, ko narava daje silno moč in rast vsem živim bitjem, ko rože bogato cvetijo, je prenehalo biti plemenito srce 63-letnega Rudija Metelka.

Kot 6-letnega dečka so ga Nemci leta 1941 skupaj z družino izgnali v Nemčijo. Družina se je vrnila na porušen dom in morala začeti znova. Rudi je bil velik ljubitelj narave. Bil je živinorejec, vinogradnik, predvsem pa čebelar. Bil je član UO ČD Sevnica, za svoje delo v društvu pa je prejel tudi odličje Antona Janše III. stopnje. Rudi je bil pošten, trden in pokončen kmet. Vsi so ga spoštovali in imeli radi. Tako tiho, mirno in skromno, kot je živel, je po

kratkotrajni boleznii tudi odšel. O človeku, ki je v življenju veliko delal, bi morali veliko pisati, a ti ljudje so skromni, za njimi ostajajo dobra dela. Od Rudija smo se poslovili številni prijatelji in znanci s čebelarškimi prapori. Mirno počivaj v domači zemlji. Ohranili te bomo v lepem spominu.

Le delo, skrb, ljubezen in trpljenje so izpolnjevali tvoje življenje, nato pošle so ti moči, zaprl trudne si oči.

Za ČD Sevnica Viktor Kladnik

MILAN PAVŠIČ

Ob začetku prebujanja narave, ko se tudi čebelje družine prebujajo v novo življenje, nas je nenadoma in nepričakovano v 64. letu starosti zapustil dolgoletni član našega društva Milan Pavšič. Čebelariti je začel že kot mlad, 16-leten fant, podobno kot večina – z nekaj roji. Nato je svoje čebelarstvo povečeval in čebelaril z 20–30 družinami, po večini v okolici Idrije. Poznali smo ga kot pridnega in iznajdljivega moža, tudi pri uvajanju novosti v čebelarstvu. Vedno je bil pripravljen na pogovor, svoja spoznanja, ki si jih je pridobil z dolgoletnim čebelarjenjem, pa je rad posredoval tudi drugim. V društvu je bil zelo dejaven, saj je bil več let član različnih društvenih organov, v katerih je deloval zavzeto in odgovorno. Za svoje delo in zasluge v čebelarstvu je prejel odličji Antona Janše III. in II. stopnje.

Člani našega društva smo se od njega poslovili z besedami slovesa ter mu želeli miren počitek, njegovim bližnjim pa izrekli besede sožalja.

ČD Idrija

MALČI KOSMAČ

Komaj smo se sprijaznili z dejstvom, da Milana ni več med nami, je neizprosna smrt znova posegla v naše vrste in nam vzela našo 78-letno čebelarko Malči Kosmač. Čeprav smo vedeli, da se je bojevala s hudo boleznijo, smo vendarle upali, da bo s svojo trdno voljo in veseljem do življenja še nekaj časa kljubovala smrti. Vendar se to, žal, ni zgodilo. Odšla je prav v obdobju, ki se ga je pri svojih čebelicah najbolj veselila, saj so ji bile te poleg sina in hčere še posebej v veselje in zadovoljstvo.

Čebelarjenje je začela spoznavati, ko se je omožila na domačijo v bližino Idrije. Tam je imel svoje čebele čebelar Rafael in pri njem je opazovala, kako čebelarji, čeprav ji iz nekega ljubo-sumja ni hotel pokazati preveč. Kljub temu je začutila veselje in

ljubezen do čebel, to pa se je potem, ko je začela čebelariti tudi sama, še okrepilo. Čebelarila je s 15–20 družinami. Poznali smo jo kot veselo, družabno, vedno pripravljeno na pogovor z vsakomer. Že v njenem poklicu v gostinstvu se je pokazal njen veseli značaj, tega pa je v 35 letih svojega čebelarjenja še okrepila.

Bila je nepogrešljiva na naših čebelarških izletih, ki se jih je tako rada udeleževala in s svojo dobrovoljnostjo vnašala dobro voljo in počutje povsod, kamor koli je prišla. Sodelovala je tudi v organih društva, v njih pa je znala stvari vedno reševati pravilno in na lep način. Za svoje delo v čebelarstvu je prejela odličje Antona Janše III. stopnje.

Člani društva smo se ob grobu poslovili od nje z besedami slovesa, ji zaželeli miren počitek, sorodnikom pa izrekli iskreno sožalje.

ČD Idrija

JOŽE RAJŠP

Na pragu sončne pomladi, obdobja, ki se ga čebelarji najbolj veselimo, nas je presenetila novica, da smo izgubili prijatelja in dolgoletnega borovniškega čebelarja Jožeta Rajšpa. Rodil se je leta 1932 v Ljubljani. Kot nadzornik je bil zaposlen pri Jugoslovanskih železnicah. Z družino se je leta 1956 preselil v Borovnico. Član našega čebelarškega društva je postal leta 1960. O čebelah ga je že kot 12-letnega dečka poučeval in ga zanje navduševal oče, sicer marljiv čebelar. Več kot 40 let je dejavno sodeloval v našem društvu in prizadevno opravljal različne naloge: bil je tajnik, praporščak in član nadzornega odbora. Ob praznovanju 90. obletnice ustanovitve ČD Borovnica mu je ČZS podelila odličje Antona Janše III. stopnje. Jože je vseskozi čebelaril s približno 30 panji. Z veseljem je sodeloval pri naših delovnih akcijah, tako pri postavljanju šolskega čebelnjaka pri osnovni šoli v Borovnici kot pri organiziranju tradicionalnega kresovanja. Vestno se je udeleževal naših rednih mesečnih čebelarških sestankov, seminarjev, skupnih strokovnih ekskurzij, razstav in sejmov. Za delo pri čebelah je navdušil in usposobil tudi svojo ženo, ki je prav tako članica našega društva. V zadnjih letih,

ko je bil že bolan, je skrbno nadaljevala njegovo čebelarstvo delo. Dragi Jože, borovniški čebelarji obljublamo, da bomo nadaljevali naše skupaj zastavljeno delo v skrbi za napredek slovenskega čebelarstva in varovanja naše dragocene kranjske sivke. Živel boš z nami v naših spominih kot velik prijatelj in čebelar.

ČD Borovnica

FRANC ZUPAN (1923–2004)

Slovo je vedno težavno, zlasti, če je za vedno. S takim slovesom smo se čebelarji Ljubljanskega barja avgusta letos poslovili od gospodarja našega društva. Veliko let je skrbel za društveni dom in ga oskrboval. Franc ni bil samo dober in vesten čebelar, bil je tudi iskren in dober tovariš, prijetno je bilo v njegovi družbi. Bil je dober svetovalec mlajšim in tudi starejšim, bil je, kakor temu pravimo, mož na mestu.

Njegov tihi dom je na vzvišenem rudniškem pokopališču, odkoder je prelep razgled na Ljubljansko barje, katerega sin je bil; tam je shodil, delal in živel.

Barjanski čebelarji

MARJAN ABRAM

Maja letos nas je po hudi bolezni, ki ga je pestila že dolgo, zapustil Marjan Abram.

Rodil se je leta 1940 v vasi Palčje v čebelarški družini, saj je bil že njegov stric Anton vnet čebelar. Marjan je čebelaril več kot dvajset let, tudi s tridesetimi AŽ-panji. Bil je napreden in zelo dejaven čebelar, med drugim je bil tudi tajnik društva in član komisije za paše. Za svoje delo je prejel odličje Antona Janše III. stopnje. Bil je vnet prevaževalec v obsežne gozdove Javornikov, ki se razprostirajo nad njegovo rojstno vasjo.

Spominjali se ga bomo kot dobrega prijatelja in kot človeka, ki je bil do zadnjega vdan čebelarjenju.

Za ČD Pivka – Vladimir Jenček

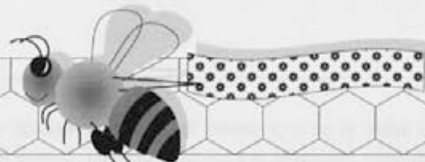
ODBOR ZA ČEBELARSTVO PRI ČEBELARSKI ZVEZI SLOVENIJE

USTANOVNA SEJA KOMISIJE ZA ČEBELARSTVO PRI KGZS

V začetku oktobra je bila v prostorih Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije ustanovna seja Komisije za čebelarstvo pri Kmetijsko-gozdarski zbornici Slovenije. Člane komisije je 17. septembra letos potrdil upravni odbor Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije. Člani komisije so postali Janez Eržen, Peter Camloh, Marjan Papež, Jože Romšak, Rajko Kalister in dr. Stanko Kapun. Strokovni tajnik komisije je Uroš Zgonec. Na seji so najprej izvolili organe komisije. Predsednik komisije je postal Janez Eržen, ki je komisijo vodil že v prejšnjem mandatu, za podpredsednika komisije pa je bil izvoljen dr. Stanko Kapun. V nadaljevanju so člani predlagali program dela komisije. Navedli so več točk, o katerih bo v prihodnje razpravljala komisija, med drugim o neurejeni davčni zakonodaji za področje čebelarstva, problemu registracije prevoznih čebelnjakov, neučinkovitem sistemu zatiranja varov in s tem povezanim propadanjem čebeljih družin, o pomorih čebel zaradi nepravilne uporabe kemičnih sredstev za varstvo rastlin, neupravičenosti čebelarjev do pomoči ob naravnih nesrečah (pozeba, toča, suša) itn. Člani komisije pa so se razmeroma enotno strinjali s predlogom, da bodo največ časa namenili ureditvi statusa čebelarjev. Če jim bo namreč uspelo urediti status, bodo nekatera nerešena vprašanja rešena sama od sebe.

Marjan Papež

KUPIM tovorno vozilo za kontejnerski prevoz čebeljih družin, po možnosti z zabojnikom, registrirano in vozno, inf. ☎ **041 548 135**.
PRODAM čisti lipov in kostanjev med ali ga zamenjam za škržatovega, inf. ☎ **01 8361 066, GSM 031 836 213**.

KUPIM rabljene AŽ-panje 11S ali pa tip Grajš, inf. ☎ **041 590 896**.

KUPIM stroj za valjanje ali stiskanje satnic, stroj za odkrivanje satja in štirisatno točilo na motorni pogon, inf. ☎ **041 620 810**.

PRODAM leseni skulpturi, čebelarja – krošnjarja, višina 130 cm, in medveda, višina 100 cm, primerni kot okras čebelnjaka, kakovostno izdelani ter vredni ogleda, inf. ☎ **041 793 679**.

PRODAM čebelje družine AŽ-panji 10S, skupaj z lesenim čebelnjakom, 6 LR-panjev in nekaj petsatarjev, prodaja je lahko kosovna, inf. ☎ **041 409 395**.

PRODAM cvetni prah, inf. ☎ **041 216 936**.

PRODAM kostanjev, smrekov, hojev in cvetlični med, inf. ☎ **031 503 635**.

PRODAM akacijev, cvetlični, kostanjev, gozdni in hojev med, inf. ☎ **031 882 295**, zvečer.

Uredniški odbor prosi člane ČZS, ki prejemajo revijo »SLOVENSKI ČEBELAR«, da posredujejo uredniškemu odboru Slovenskega čebelarja pisne predloge in sugestije v zvezi z oblikovanjem (format revije – B5 ali B4, itd.) ali vsebino revije (nove rubrike, novi pisci, nove teme, itd.) v letu 2005.

Uredniški odbor SČ

Povpraševanje po satnicah iz lastnega čebeljega voska je veliko!

HÖDL

Predelava voska

- Ponujamo Vam možnost, da opazujete kuhanje Vaših starih satov in surovega voska, ker je treba priti samo enkrat pa prihranite čas in denar.
- Pričakujemo vašo predhodno najavo po telefonu +43(0)3475/2270.
- Vosek predelujemo s tehnološko najmodernejšo opremo.
- Segrevanje s paro in obsevanje z ultravijoličnimi žarki izključujeta možnost kakršne koli okužbe.
- Uporaba originalne tehnologije Grander omogoča, da Vaš vosek ostane popolnoma naraven.
- Najmanjša možna količina lastnega voska za predelavo v satnice je 20 kg surovega voska ali 50 kg starih satov.
- Čas kuhanja je približno 3 ure pri 20 kg surovega voska in 4 ure pri 50 kg starih satov.
- Po naročilu izdelamo vse debeline in velikosti satnic.
- Predelava voska poteka vse leto.
- Storitve ponujamo po izjemno ugodni ceni.
- **Stare sate in surov vosek je mogoče kadar koli zamenjati za satnice.**
- Ponujamo Vam tudi možnost, da plačate samo predelavo.

HÖDL

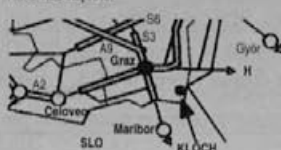
Informacije

Wachsverarbeitung Imkereiarartikel
 Deutsch Haseldorf 75
 A-8493 Klösch – Steiermark Austria
 Tel./faks: +43(0)3475/2270
 E-pošta: info@wachs-hoedl.at
 Spletna stran: www.wachs-hoedl.at

Delovni čas: **ponedeljek–petek** 8.00–12.00, 13.00–18.00
sobota 8.00–12.00

Sporazumevamo se v nemškem jeziku.

Kako nas najdete:

IZDELOVANJE ČEBELJIH PANJEV

IDRIJSKA 10, 1360 VRHNIKA, TEL.: 01/755 13 17
GSM: 041/420 200

- **AŽ-panji** (9s, 10s, 12s)
- **prašilčki** (5s, 7s)
- **lipovi satniki**
- **zaklade Debelak** (9s, 10s)
- **pitalniki Francič**
- **distančni vložki**
- **vehe** za povezavo AŽ-panjev
- **trietajni AŽ** (10 s)
- **AŽ-Kozinc 11 + 3**

Po želji izdelamo tudi druge vrste panjev. – Panji so iz masivnega smrekovega lesa, rogljičeni (cinkani). – Blago vam lahko pošljemo po bitri pošti.

APIS M & D, d.o.o.
MARKO DEBEVEC
 ČUŽA 7, 1360 VRHNIKA
 tel., faks: (01) 755 12 82

Odprto: ob delavnikih od 9.–12. in od 16.–18. ure, ob sobotah od 9.–12. ure

NAROČENO BLAGO POŠIJEMO TUDI PO HITRI PAKETNI POŠTI.

• Vosek odkupujemo po 680 do 800 SIT za kilogram. •

PRIZNANO VZREJEVALIŠČE MATIC

Sprejemamo prednaročila za kakovostne, izbrane in označene matice kranjske pasme.

**TRI- ALI ŠTIRISATNO
TOČILO Z NOGAMI**

**DVOSATNO TOČILO
Z NOGAMI**

**DVOSATNO TOČILO
BREZ NOG**

**NIZKONAKLADNI, LR-,
AŽ-panji 10-, 7- in 5-satni**

**Točila so v celoti izdelana iz nerjaveče pločevine.
Kakovostna izdelava po ugodni ceni.**

Časopis Slovenski čebelar je ustanovilo »Slovensko čebelarstvo društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko« leta 1898.

Izdaja ga Čebelarstva zveza Slovenije, Brdo pri Lukovici 8, 1225 Lukovica.

Tel.: tajništvo (01) 729 61 00, uredništvo (01) 729 61 14 (Janez Mihelič, GSM: 040/209 004), faks (01) 729 61 32, Barbara Zajc 041/370 409

Elektronska pošta: tajnik Anton Tomec: anton.tomec@cebelarska-zveza-slo.si – pisarna Barbara Zajc: barbara.zajc@cebelarska-zveza-slo.si –

urednik Janez Mihelič: cebelarska.zveza.slo@siol.net

Izdajateljski svet: predsednik Franc Šivic, podpredsednik ČZS – člani: Miro Cetina, Vlado Auguštin, Stanko Kapun, Vlado Pušnik, Janko Prebil.

Uredniški odbor: Janez Mihelič, univ. dipl. biol., Vlado Auguštin, Franc Gražar, Marjan Debelak, dr. Aleš Gregorc, Janez Gregori, dr. Janez Grad.

Glavni in odgovorni urednik: Janez Mihelič, univ. dipl. biol., lektorica: Nuša Radinja, prof.

Letna naročnina za leto 2004 za nečlane je 9.500 SIT. Posamezna številka stane 850 SIT za člane oz. 900 SIT za nečlane skupaj z 8 % DDV.

Članarina skupaj z naročnino za Slovenski čebelar je 8.000 SIT. Člani lahko objavijo en brezplačen oglas (20 besed) na leto, nadaljnja beseda je 60 SIT.

Reklamni oglasi: cela barvna stran na ovitku 120.000 SIT, v sredini 72.000 SIT, pol strani 36.000 SIT, tretjina strani 24.000 SIT, četrt strani 16.800 SIT, pasica 4.000 SIT.

Popust pri ceni za 3- do 5-kratno objavo je 10 %, za 6- do 10-kratno objavo 20 %, za celoletno objavo 30 %.

Splošni oglasi po 50 SIT za besedo, enako tudi za osmrtnice, ki vsebujejo več kot 40 besed. Cene so brez DDV.

Transakcijski račun ČZS: 18300-0013332037, matična številka ČZS: 5141729, davčna številka ČZS: 81079435, šifra dejavnosti: 91.120.

Za naročnike iz tujine – devizni račun: LJ BA SI 2X-900-27260-6274/0 – je letna naročnina 50 USD.

Priprava za tisk: Prepress, d.o.o., Ljubljana, tisk: Tiskarna Ljubljana, d.d., 1295 Ivančna Gorica.

Oblikovanje naslovnice: Boštjan Debelak, dipl. inž. arh.

Glasilo **Slovenski čebelar**, ki ga izdaja Čebelarstva zveza Slovenije s sedežem na Brdu pri Lukovici 8, je vpisano v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 585.

Pri financiranju revije Slovenski čebelar sodeluje Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport RS.

Razstavno prodajni salon ČEBELARNA
v čebelarstvu Slovenije - Brdo pri Lukovici 8
Tel: 01 / 729 61 18; Fax: 01 / 729 61 31; e-mail: cebelarna@siol.net

Delovni čas: Od ponedeljka do petka, od 9. do 17. ure, v soboto od 8. do 13. ure, v nedeljo zaprto.

Za večje skupine je
odprto izven delovnega
časa, po predhodnem
dogovoru.

**Odkupujemo
vosek**

ČEBELARSKI CENTER MARIBOR

Strelška 150, Maribor
Tel: 02 / 320 53 46; Fax: 02 / 331 80 10; email: ccmb@siol.net

Delovni čas: od ponedeljka do petka
od 9. do 17. ure; sobota: od 8. do 13. ure;
v nedeljo zaprto.

NOVO
Nova kartonska embalaža

Različni popusti se med seboj izključujejo, cene veljajo do razprodaje zalog.

Čebelarji in čebelarstva društva
Po predhodnem naročilu vam **BREZPLAČNO PRIPELJEMO**
sladkorno raztopino, stekleno embalažo, satnike, satnice,
okvirje in ostali čebelarški pribor, na celotnem območju
Slovenije, pri skupnem znesku naročila nad 100.000 SIT.
Naročila sprejemamo na: tel. 02 / 320 64 52
fax: 02 / 320 64 38 e-mail: embalaza@vema.si

Gostišče "PRI ČEBELICI"
v čebelarstvu Slovenije
Brdo pri Lukovici 8, Lukovica
Tel: 01 / 729 61 13; Fax: 01 / 729 61 31
50 + 80 sedežev v gostišču
domača hrana (tudi z okusom po medu)

prenočitav vam nudimo v BUS
10. opremljenih sobah

Telefon: 02/320-64-52
Faks: 02/320-64-38
e-mail: embalaza@vema.si

www.vema.si

ČEBELARSTVO RIHAR - KOCJAN

Robert Kocjan s. p.

Gabrje 42, 1356 Dobrova

tel.: ++386(0)1/ 364 11 06,
faks: ++386(0) 1/ 364 13 07,
GSM: 031/351 964 - e-pošta: robineli@s5.net

ČEBELARSTVO - IZDELAVA ČEBELARSKE OPREME - TRGOVINA

Avtomatska škropilnica
za zdravljenje čebel
z oksalno kislino

DELOVNI ČAS:
pon.-pet. od 8.-12. in od 15.-18. ure,
sobota od 8.-12. ure.

ZMERNOST CEN - TRADICIJA - KVALITETA
IZKUŠNJE, PRIDOBIVJENE V LASTNEM
ČEBELARSTVU

